QUAESTIONUM

HORATIANARUM

particula I.

Scripsit.

GUIL. DILLENBURGER.

COLONIAE AGRIPP., typis JOANNIS GEORGII SCHMITZ.

1838.

PRÆFATIO.

Anno superiore quum ad nos pervenisset nuntius, *Orellium*, virum de antiquis litteris optime meritum, Horatii carminibus edendis operam et studium navasse, summa nos incessit exspectatio, num quae maxima beneficia alii scriptores ab hoc accepissent, eadem in Horatium quoque essent collata. Atque ea nos spes non fefellit. Nam quinque codices, quorum varietatem lectionum nobiscum ille communicavit, tametsi novi tam multum non habent, tamen magna eorum est auctoritas ad antiquam aliquam lectionem aut comprobandam aut refellendam. Addita est familiaris quaedam interpretatio, eorum potissimum usui destinata, quibus ad superiorum interpretum adnotationes inspiciendas et aestimandas aut facultas deest aut voluntas. In quo genere quo magis cavendum est, ne quae a poeta rectissime dicta sint, a legentibus prave intelligantur, eo maior adhibenda est cura et diligentia religioso interpreti. Quod quum omnino *Orellius* fecisset, tamen falsam et haud probabilem interpretationem pro vera et indubitata aliquoties vendidisse mihi videbatur. Id quum de hoc homine dico, ne arroganter dicere aut de huius laude detrahere velle videar, scribendi hac occasione

data eorum, quae inter legendum in meum ac discipulorum usum exaraveram, aliquam partem in publicam disceptationem vocare constitui. De codicibus hoc unum moneo, interdum non satis accurate adscriptas videri eorum lectiones. Quod quum magnopere mirandum sit in spectata viri diligentia et assiduitate, criminationis argumenta haec apponam. Quum enim in praefatione V. D. indicaverit, quae in singulis codicibus carmina legantur quaeque exciderint, postea ad ipsa carmina varietatem lectionum addiderit, non semel factum est, ut praefatio cum ipsis lectionibus palam pugnaret. Veluti l. I. carmen 23 in praef. praetermissum est inter ea carmina, quae cod. *B.* contineat; ipsi tamen carmini subiecta est varia lectio, non levis quidem, sed gravis. Deinde p. VI ostenditur, *B.* habere l. III. carminis secundi nihil praeter vv. 1—4 et 13—16; tamen ex hoc cod. lectiones adscriptas reperimus ad v. 9 et 29. Idem cadit in l. III. c. 6, quod, etsi decem tantum primi versus cum 13 et 14 in hoc legi dicuntur, ad v. 30 tamen huius lectione non caret. Deinde compara, quaeso, quae in praef. dicta sunt cum iis, quae de libris MSS. indicata reperies ad III, 23, 12. Aequa tamen fortasse est suspicio, non omnia tribuenda esse Orellio, sed partem operarum negligentiae. Quamquam ubique haec excusatio accipi nequit; nam ut credamus ex typographorum mendo *B.* scriptum inveniri pro *b*, quid fiet III, 2. versu 9, ubi non ex quatuor, sed ex his quinque codicibus *eheu* vocabulum receptum dicitur? Postremo quid cod. Bern. *c.* habeat, frustra quaeris

ad IV, 13, 28 et ad finem carm. secul. inde a versu 68; postea tamen ad v. 72 haec leguntur: „de cod. *c*. nunc mihi non constat."

Verum magnopere laudandus est *Orellius*, quod codicum suorum scripturas ita indicavit, ut ad orthographiam etiam, rem satis difficilem, nunc a *Guil. Freundio*, viro singulari et prope incredibili assiduitate insigni, in accuratam quaestionem iterum vocatam, utilitatis aliquid inde possit redundare. Id enim, quod *Freundius* Ciceronis codicibus diligenter inspectis examinatisque docuit, miro quodam consensu his etiam Horatii libris confirmatur. Tota autem res quum huius libelli fines egrediatur, de uno tamen loco, qui est de terminatione accusativi pluralis, pauca proponere libet. Etenim *Bentleius*: „accusativos, inquit, plurales, ubi genitivi in *ium* exeunt, in *is* hic terminatos habes. *Urbis, Auris, Omnis*: quae omnia me in antiquioribus Flacci codicibus reperisse fide optima testari possum." Videamus igitur, quid Orellii quinque codices, qui omnes decimo seculo recentiores esse non videntur, credere nos iubeant. Ac tantum abest, ut ubique in his inveniatur terminatio *is*, ut nihil possit magis esse incertum et instabile. Utraque enim forma in omnibus quinque codicibus reperitur. Si fides habenda est Orellio eiusque religioni in excutienda varietate, ut ubi unius codicis hanc illamve terminationem adscripserit, reliquos ibi codices alteram tenere ex ipso silentio liceat concludere, de mixto diversarum formarum usu haec possunt affirmari.

Cod. Bern. B. Sexaginta fere exempla terminationis *is* reperiuntur apud Orellium, duodeviginti alterius *es*. Qua in re non est praetermittendum, idem vocabulum modo in *is* exire, modo in *es*. Veluti:

Syrtes I, 22, 5. *Syrtis* II, 6, 3. — *aures* II, 19, 3. *auris* III, 11, 8. — Eiusdem generis vocabula utraque ratione scribuntur: *nitentes* I, 14, 19. *urentes* III, 4, 31. *urbes* carm. sec. 39. *arces* ibid. 65. ~~*regesque* IV, 2, 13~~; contra *candentis* I, 2, 31. *laborantis* I, 17, 19. *gentis* I, 2, 5. II, 13, 20. *montis* I, 2, 8.

Cod. Bern. b. Hic vehementer favet terminationi *es;* etenim undecim tantum loci sunt, in quibus altera *is* admissa sit. cf. I, 2, 8. I, 2, 31 (a pr. m.) I, 14, 19. I, 22, 5. I, 34, 7 (a. pr. m.) II, 1, 3. II, 9, 14. III, 3, 30. III, 4, 62. III, 8, 5. IV, 9, 15. Atque adeo ubi necessaria videtur terminatio *is* propter singularis numeri praestantiam, ter pluralem habet in *es* cadentem. cf. I, 6, 7 duplices; I, 25, 5 faciles; I, 29, 13 nobiles.

Cod. Sangall. S. Septendecim exempla terminationis *is* inveni; reliqua igitur vocabula in hoc codice alteram *es* sustinent. Et quod de cod. *B.* dixi, id ad hunc quoque pertinet, eadem vocabula duplicem sequi rationem. Cf. *Syrtes* I, 22, 5. *Syrtis* II, 6, 3. — *omnes* II, 6, 13. *omnis* II, 9, 14. — *graves* II, 1, 3. III, 3, 30. *gravis* I, 15, 16. — *nitentes* II, 7, 7. *nitentis* I, 14, 19.

Cod. Turic. T. Quadraginta fere vocabula in *is;* plus minus viginti sex in *es* exeunt, ut hic

codex medium prope locum obtineat inter eos, qui alterutram scribendi rationem praeferunt. Ne hic quidem in diversis vocabulorum generibus diversam sequitur terminationem, sed diversam in eodem genere. *Gentes* I, 2, 5. II, 13, 20; *gentis* I, 15, 22. *montis* I, 2, 8. — *graves* III, 3, 30. IV, 9, 22. *gravis* I, 15, 16. II, 1, 3. — *Gades* II, 6, 1. *Syrtis* I, 22, 5. II, 6, 3. — *Dulces* II, 12, 13. Epod. 16, 35. *mollis* I, 37, 18. — *cessantes* I, 35, 15. *tonantis* I, 34, 7. — *crines* III, 4, 62. *auris* II, 19, 3. III, 11, 8.

In *cod. Bern. c.* multo frequentior est terminatio *es*, nam quindecim tantum alterius exempla ab Orellio significata inveni. Tamen ne in hoc quidem magna constantia est. Cf. *gentes* I, 2, 5. II, 13, 20. *gentis* I, 15, 22. *ingentis* II, 2, 23. — *graves* I, 15, 16. *gravis* II, 1, 3. IV, 9, 22. — *urbes* carm. sec. 39. *arces* ibid. 65. *montis* I, 2, 8. — Sed indicabo omnes locos, in quibus de terminatione *is* certiores facti sumus: I, 2, 8. I, 2, 31. I, 15, 22. I, 24, 2. II, 1, 3. II, 1, 19. II, 2, 23. II, 5, 5. II, 8, 15. III, 5, 45. III, 8, 5. III, 27, 23. IV, 9, 15. IV, 9, 22. Epod. 2, 31.

Quae quum ita sint, vereor ne quod *Freundius* ad or. pro Mil. p. 11 de Ciceronis codicibus rectissime docuerit, idem ad Horatii libros MSS. valeat: „Quod enim de optimis codd. affirmari solet, eos scripturam in *is* desinentem paene constanter exhibere, id re diligentius investigata longe a vero abesse cognovi." — Neque tamen infitiandum est, magnopere nunc comminutam videri Orellii fidem et auctoritatem post accusationem *Hauthalii*, qui

antiquissimi Bernensis codicis descriptionem apud Orell. p. VI. et mancam esse et falsam in Jahni Ann. phil. 1838. XXII. 3. p. 338 sqq. ostendit. Is enim, qui praeter alios Bernenses codices hunc etiam olim legisset, melius de Orellii diligentia iudicare potuit; mihi vero id tantum concessum erat significare, quod in editione vir doctissimus contra se ipse peccavit. Ceterum in iis quas Hauthalius nobiscum communicavit lectionibus artis poeticae nonnullarumque satirarum accusativi pluralis terminatio *is* frequentissima est.

Scrib. Monast. Eifl. Idib. Jul. MDCCCXXXVIII.

Carm. I, 1, 13.

Gaudentem *patrios findere sarculo*
Agros Attalicis conditionibus
Nunquam *dimoveas*, ut trabe Cypria cet.

In his versibus, quorum de sententia nusquam dubitationi locus relinquitur, hoc unum incertum est, utrum *dimoveas* debeat scribi an *demoveas*. Quod genus quaestionis, quum in codicibus positum sit ambiguitatis fundamentum, latissime patet. Nimirum scribae, quorum aut festinatio aut inscitia magis etiam diversas res turbaret, in tam minutis rebus, qualis *de* et *di* particularum est accurata distinctio, qui potuerunt cum fide versari? Et ita factum est, ut quoties apud latinos scriptores verbum cum alterutra illarum particularum compositum legatur, discrepantia inter codices possit exspectari. Quid, quod ipsi quinque libri, quorum varietatem diligenter excussam Orellius nobiscum communicavit, praeter hunc locum duodecies inter se pugnant? Agitur autem in ea re recta inter illas particulas distinguendi ratio, quandoquidem ne utravis in quovis loco recte ponatur, vetat scriptorum dignitas et ipsius linguae praestantia. Levior enim videtur Joannis *de Gruber* sententia in specimine novae Suetonii editionis (progr. gymn. Sund. 1837.) sic scribentis de vv. *deminuere* et *diminuere* p. 14 „plerisque locis nihil interesse, utro vocabulo utaris." Quapropter bene fecisse mihi videtur *Handius*, cuius de his rebus grave est iudicium, quod Tursell. II. p. 185 alteram *de* deductionem (von wo weg), alteram *di* dissipationem (aus einander) significare arbitratus est. Ac *Kritzius* quoque ad Sall. Cat. XXV, 3 suo iure reprehendit *Gerlachium*, cuius sententiam, *de* et *di* particulas prisco sermone eiusdem fuisse potestatis, in levissima tantum veritatis specie, non recta ratione niti affirmat; quamquam quod ipse dicit

V. D. de natura particulae *de*, vereor ne omnino non possit probare. Idem cadit in *A. Vossium*, qui in adnotationibus ad Virgil. Aen. I et II. (progr. Crucen. 1832.) ad Aen. I, 211. ex clarissimi patris adnotatione ad Georg. II, 8 *dis* et *di* particulas non semper significare dissipationem, sed saepe etiam separationem docet, neque in Virgilii solum locis, sed in compluribus etiam Horatii id peccatum etiam nunc latere. Tamen in iis quos citavit V. D. locis Horatii: Od. III, 5, 21 *) et IV, 15, 7, vix cuiquam dubium esse puto, quin novissimi etiam editores recte scripserint *derepta*, non *direpta*. Ceterum viros doctos, qui de his particulis earumque frequentissima confusione disputarunt, multos nominavit *Weber* in Uebungsschule p. 141; quos omnes quod consulere mihi non licuit, magnopere doleo. Neque vero cum *Dietrichio* (Ann. litt. antiq. Darmstadt. 1837. fascic. 7. p. 718) ad Weberi sententiam possum accedere, quoniam Handii auctoritas multo mihi videtur esse praestantior. Jam ut eo, unde egressa est, revertatur oratio, minus veram esse puto *Peerlkampii* rationem distinguendi: aliquem *dimoveri* exiguo tempore inde, quo mox redit, *demoveri* in perpetuum. Mihi quidem *dimovere* et *demovere* verba ita inter se differre videntur, ut illo tum maxime utamur, quum singulae res, quae in unum locum coactae unum quasi corpus effecerunt, ita secernuntur, ut alia in aliam partem abeat; altero *demovere*, quum complurium rerum vel partium communi spatii vinculo ante coniunctarum una tantum alterave locum, quem adhuc obtinuit, relinquit; reliquae non item. Quod si ita est, homines quidem possumus *dimovere*, qui loco, in quem erant congregati, relicto in diversas partes abire coguntur; hominem ab agris non possumus, siquidem agri loco non cedunt. Quod ut magis probabile videatur, haec lege exempla: Tacit. Ann. XI, 38 „nomen et effigies privatis ac publicis locis *demovendas*.“ Horat. carm. III, 5, 51. „non aliter tamen *dimovit* obstantes propinquos“, quo loco quod

*) Cfr. J. H. Voss Randglossen cet. p. 253

in uno certe codice Lips. legitur, *demovet* nequaquam potest ferri. Quid ergo in eo loco, de quo agimus, erit statuendum? Nimirum *demoveas* scribendum censebimus neque quidquam esse putabimus, quod *Orellium*, ut neglecta optimi et antiquissimi codicis *B.* auctoritate deteriores libros sequeretur, debuerit commovere; quum praesertim idem V. D. in aliis locis, in quibus eadem obtinet ratio, *demovere* recte praetulerit. Cicer. leg. agr. II, 29, 81 „Rullus exstitit, qui ex ea possessione rem publicam *demoveret.*“ Pro Planc. 22, 53 „qui te incautum fortasse nunc tuo loco *demovere* potuerunt.“ De orat. II, 51, 208 „odium in alios struere discemus, et a nobis ac nostris *demovere.*“ Atque id ipsum est, cur magnopere laudandus mihi videatur *Orellius,* qui carm. III, 8, 10 et III, 5, 21 non suadentibus etiam suis codicibus *demovebit* et *derepta* probanda iudicaverit. Vellem tamen idem fecisset carm. IV, 5, 14, ubi a *Bbc* codicibus ita sibi imponi passus est, ut contra *T* et *S dimovet* inter poetae verba reciperet. Neque aliter *Fea Bentleius* tamen et *Peerlkampius*, quod unum verum est, *demovet* praetulerunt. Denique ut recte *demoveas* in eo loco, propter quem haec scripta sunt, restitutum videatur, facit aliquid ea res, quod *demovere* habet etiam admovendi ad alium locum notionem. Cf. *declinare* Hor. carm. I, 33, 7. Liv. XXXII, 11 et ad h. l. *J. H. Vossium* in glossis ad margines librorum scriptis (a filio editis 1838) p. 281. — Vir doctus, qui de Orelliana editione in Ann. litter. Halens. 1837. N. 202. sqq. iudicium fecit, et hic et IV, 5, 14 *demovere* praestare censuit. Quod quum recte fecerit, ratio tamen, qua inter utrumque verbum discrimen statuit, haud probabilis videtur. Nam quod dicit, *dimoveri* corpora hominum, *demoveri* animos, id totum verum non est; si quis hoc modo distinguere vellet, dicere deberet: *dimoveri* corpora, *demoveri* et animos et corpora hominum. Quod discrimen sicuti positum est in eo quod supra scripsi, ita probatur idoneorum locorum testimoniis.

Carm. I, 2, 39.

Acer et *Mauri* peditis cruentum
Vultus in hostem.

Sic *Mauri* exstat in omnibus codicibus, quos viris doctis usu venit inspicere, praeterquam quod *Eduardus a Zurck*, Harlemensis, *Marsi* ex antiquis codd. reposuisse gloriatur. Idem olim *Tan. Faber* in vetustis se editionibus invenisse affirmavit; neque tamen his hominibus crediderunt ii, a quibus postea Horatii carmina edita sunt. Pari modo *Heinsius* pro *Mauris* volebat *Marsis* Hor. carm. III, 10, 18; quam coniecturam *Peerlkampius* videtur probare. Nam certum iudicium non fecit. Tamen sive in codicibus et editionibus vere legitur, sive est *Fabri* emendatio, avide arripuit *Bentleius* hanc quam dicit certissimam emendationem. Et quod aliter fieri non potuit, principem criticorum multi deinceps editores secuti sunt. *Gesnero* tamen dubitationem iniecit *Jo. Fr. Christii* defensio vulgatae scripturae. Is autem Maurum equo deiectum de vita dimicantem pingi arbitrabatur; quam rationem nunc *Orellius* amplexus accurata expositione satis illustravit. Neque vero unam criminationem a *Bothio* iniectam removit. Scripsit enim Bothius in adnotationibus, quibus instruxit Feae editionem a se curatam: „Maurum ab equo excussum, itaque factum peditem interpretatur J. F. Christius ap. Gesn., ratione longe petita *et vix latina.*“ In quo animus eum fefellit. Nam non modo latine, sed apud aureae etiam quam dicunt aetatis scriptores equites, qui equos reliquerunt, pedites appellantur. Considera modo hunc locum Liv. VII, 8 „Tandem equites alius alium increpantes, quid deinde restaret, quaerendo, si neque *ex equis* pepulissent hostem, neque *pedites* quidquam momenti facerent.“ Qui unus locus suppetere mihi videtur, ut latinitatem nemo possit in dubitationem vocare. Sed accedunt alii etiam poetarum loci, quales hi sunt: Ovid. Metam. XIV, 363.

„equique celer fumantia terga relinquit,
„Spemque sequens vanam silva *pedes* errat in alta.“

et Virgil. Aen. VII, 666

„Ipse (Aventinus) *pedes*, tegumen torquens immane leonis
. . . . regia tecta subibat cet."

Ad q. l. *Heynius* „quod primum, inquit, *curru vectum* (v. 655), mox *peditem* incedere facit, in hoc morem Homericorum heroum sequi potuit," et *J. H. Vossius* gloss. p. 222. „Er kömmt auf dem Wagen an, steigt ab, und geht in den Palast." Neque haec videntur ab alia ratione diversa eaque apud Horatium satis frequenti: carm. III, 2, 4 „*puer* . . . Parthos feroces Vexet *eques*." Epod. 2, 5 „Beatus ille, *qui* . . . Paterna rura bobus exercet suis. . . Neque excitatur classico *miles* truci cet." Epod. 1, 34. „Haud paravero, quod aut avarus ut Chremes terra premam, Discinctus aut perdam *nepos*," ubi vid. Peerlk. et Orell. Simillimus etiam est Epod. 16, 34 „Ametque salsa *levis hircus* aequora." Quae quasi oxymora verba non sunt tam ridicula, quam videntur *Peerlkampio*; neque tam durum est intelligere *levis factus*. Liv. V, 2, 9 „Quidnam illi (trib. milit.) *consules dictatoresve* facturi essent, qui cet." q. e. *consules dictatoresve facti*. Cfr. Ovid. Metam. X, 138 „Et modo qui nivea pendebant fronte capilli, *Horrida caesaries* fieri. Doederlein. Synon. Tom. III. p. 16. Solent scriptores, inprimis poetae, quae natura distraxit, loci propinquitate coniungere, quo maiorem in animos legentium exerceant vim ipso hoc verborum certamine. — Ita satis mihi videor reiecisse ab his verbis proscriptionem *Peerlkampii*, qui voc. *peditis*, quum nullam habeat neque gratiam neque vim, metro deberi opinatur; nam, inquit, *militis* dicere non potuit auctor. Bene quidem; *militis* dicere non potuit poeta, qui supervacanea et molesta egregie aspernaretur, nisi forte imaginis quam optimam animo concepisset splendorem inanitate verborum ipse vellet obscurare. Sic enim sentio, antiquam scripturam multo magis decere poetam, quam vulgarem ex Fabri coniectura natam imaginem.

Carm. I, 5, 8.

Heu quoties fidem
Mutatosque deos flebit et aspera
Nigris aequora ventis
Emirabitur insolens.

Emirari verbum quum a communi omnium bonorum scriptorum usu abhorreat, omnes adhuc merito offendit Horatii interpretes. Et tamen bona pars eorum, quoniam omnes codices miro consensu illud tueantur atque etiam Donatus, qui ad Terent. Eun. V, 19 hunc locum citat Horatii, sic scripserit, a iusta suspicione defendere conati sunt. Veluti *Abreschius* in Obs. Misc. vol. VI. T. I. p. 285. *emirari* esse affirmat *externis signis admirationem summam ostendere;* sic *Oudendorpius* quoque ad Appul. Metam. V. p. 274. *Hertelius* ad Tac. Agric. 31. p. 55 *emirabitur,* inquit, est *mirari incipiet, cum stupore mirabitur.* Quasi vero idem sit *incipere mirari* et *cum stupore mirari. Peerlkampio* incertum est iudicium, quod scribit: *Mutatosque deos flebit! Ut aspera Nigris aequora ventis Emirabitur insolens!* in eo ipse vidit remanere difficultatem. Abreschium secutus est Orellius: „Est, inquit, vehementer demirari atque hunc affectum gestu significare"; alteram rationem ut veram adoptavit Germanicus Forcell. lexici editor et *emirari* nostrum esse dicit aufstaunen. Et forsitan aliquis dicat, quid est, quod poetam prohibuerit, ne novum etiam hoc vocabulum fingeret, qui alia non dubitasset? qualia sunt *aesculetum* carm. I, 22, 14. *allaborare* I, 38, 5. *tentator* III, 4, 71. *exsultim* III, 11, 10. *inaudax* III, 20, 3. *immetata* III, 24, 12. *Faustitas* IV, 5, 18. *belluosus* IV, 14, 47. *applorans* Epod. 11, 12. *inemori* Ep. 5, 34. *remiscere* pro permiscere carm. IV, 15, 30. Id si quis vellet obiicere et cum Abreschio Orellioque facere — quorum tamen interpretatio altera maiorem habet veritatis speciem — recordetur, quaeso, quam vere et acute Bentleius de hoc verbo disputaverit. „Quid vero, inquit, tam dignum in se continet *emirari*, ut vox nova plane procudi debuerit." et „Facile quidem

foret substituere *demirabitur;* sed si id ab Horatii manu esset, minime omnium credibile est, tam usitatum verbum in tot libris potuisse corrumpi, ut alterum et inauditum et nihilo significantius ubique eius vicem teneret. Quid, quod neutra quidem ratione confieri res potest: remanet enim in oratione ipsa subabsurdum quid et secum pugnans: Quoties, inquit, emirabitur insolens! Atqui si toties emirabitur, quomodo, quaeso, insolens? Certe non nisi prima vice insolens erit, post illam expertus et magis magisque assuetus futurus." Quibus argumentis permotus magnus ille criticus ad coniecturam confugit; suspicatur enim, propterea quod unus codex *et mirabitur* *) habeat, verum esse *ut mirabitur.* Sed quid inde lucramur? An vero *demirabitur* tam usitatum est, ut corruptionis causam continere nequeat, *ut mirabitur* minus erit? Quid tandem hoc habet tam rarum et insolitum, ut ex omnibus omnino codicibus *ut* particulae vestigia potuerint deleri? Neque cuiquam illud emendandi periculum probatum est. Quid multa? Persuasit nobis Bentleius, corruptum esse vocabulum; persuasit etiam, corruptionis causam latere in verbo quodam inusitato; non persuasit, tam facili remedio locum posse sanari. Dicam igitur, quid cogitatio mihi subministrarit. Credo ab Horatio scriptum esse *eluctabitur;* quod verbum quam facili opera et propter rariorem usum et propter litterarum similitudinem depravari potuerit, non est quod debeam ostendere. A codicibus igitur nulla erit difficultas, quum praesertim in vetusta editione Donati, Argentinae MDIII, non *emirabitur* inveniri, sed *et mutabitur* Bentleius affirmet. Ea autem vetusta editio quanto ad hoc propius accedit, quam ad Bentleium! Reliquum est, ut de sententia dicendum esse videatur. Poeta igitur perfidum Pyrrhae amorem comparat cum fraudulento mari, quod per speciem tranquillitatis qui in littore versantur

*) Eadem varietas est Epod. 9, 12, ubi unus cod. Leid. apud Peerlk. pro *emancipatus* habet *et mancipatus.* Carm. I, 3, 8 *et serves,* ubi Fea e codd. *ut serves.*

ad se quasi vocat trahitque, mox, quum miseri se suasque fortunas cum fide ipsi commiserunt, undas movet, aestuat, omnes avide absorbet. Naufragi *luctando* emergere student, natando salutem quaerunt. Neque tamen id omnibus contingit; qui servantur, diis gratias agunt. Hanc comparationem ostendunt v. 7 *aspera nigris aequora ventis*, v. 11 *aura fallax* i. e. dolosus ventus, cfr. Virg. Eclog. 9, 58 „omnes — ventosi ceciderunt murmuris aurae"; tum v. 13. *intentata*, quod idem ad turgidum mare potest referri, cfr. Hor. carm. III, 4, 31 „insanientem navita Bosporum tentabo," quanquam *tentare* audaciam maxime indicat; deinde, quod summum est, v. 13 — 16 *Me tabula sacer* cet. Hoc igitur puto Horatium dicere: quoties perfidiam tuam deplorabit, quoties a te deceptus ex hac quasi voragine emergere studebit, qui nunc fidissimam te et optimam esse opinatur! Sed, eheu, nequidquam conabitur. Peribit miser, neque tam erit felix, quam ego fui. — *Insolens* est, qui non est assuetus tantae perfidiae, tantis tempestatibus; est enim *intentata* Pyrrha. Haec de sententia. Sed ne quis mihi accusativum *aspera aequora* apud verbum *eluctari* obiiciat, legat, quaeso, hos locos: Tacit. Agric. c. 17. „super virtutem hostium locorum quoque *difficultates eluctatus.*" Id. Hist. III, 59. „Vix quieto agmine *nives eluctantibus* patuit cet." Senec. quaest. nat. IV, 2. „Tandemque *eluctatus obstantia* in vastam altitudinem cadit (Nilus)." Stat. Achill. I, 524. „Tandem . . . oppositum vox *eluctata furorem* est." —

Carm. I, 6, 2.

Scriberis Vario fortis et hostium
Victor, Maeonii carminis *alite*.

Praeter reliquos codices etiam quatuor Orellii — nam in quinto *B.* hoc carmen non est scriptum — ablativum *alite* habent, non *aliti*, quae est *Passeratii* coniectura, multis tamen probata. Exemplum certe huius corruptionis praebet cod. *b.* ap. Orell., qui Epod. 17, 67 *alite* habet

pro *aliti*. Facilitate etiam tametsi ea coniectura commendatur, tamen *Peerlkampius* et *Orellius* codicum ablativum retinendum esse censuerunt. Omissam esse aiunt particulam *a* apud verbum passivum; cuius generis duos citat Orellius locos Ovidii, Heroid. 12, 161. „Deseror ... coniuge" et Metam. I, 747. „Nunc dea linigera colitur celeberrima turba." Eosdem locos inter complures alios maximam partem Ovidianos apud *Ruddim*. instit. gr. II. p. 212 reperimus. Peerlkampius hunc habet: Ovid. Heroid. 21, 179. „Praeteriine tuas de tot coelestibus aras, Atque tua est nostra spreta parente parens." Sed quod gravius est, aliud attulit exemplum Orellius ipsius Horatii: Carm. II, 12, 25. „quae (a) poscente magis gaudeat eripi"; ad q. l. varietatis nihil adnotatum invenio, nisi quod unus Torrent. *quae a poscente* habet, haud dubie ex interpolatione. Unde saltem intelligimus, qui eam particulam addiderit, eandem eum rationem iniisse, quam nunc Orellius iniit. Veruntamen violentior in hoc certe loco ea est constructio atque etiam insolentior. Verba enim *poscente magis* tam arcte coniuncta sunt, ut nisi per vim divelli nequeant. Facit caesura, ut *poscente* ablativum propter comparativum locum habere credam. Caesura autem quid valeat, Orellius ipse docet ad Carm. II, 16, 19. Neque dissimilis est Horatii locus, carm. I, 25, 11, ubi Bentleii coniectura non verior mihi videtur quam Orellii interpretatio, modo sic construamus verba: flebis magis quam Thracius ventus, quum sub interlunia bacchatur, i. e. fletus tuus superabit strepitum Aquilonis. Deinde huc pertinet etiam carm. sec. 51. „Impetret bellante prior, iacentem Lenis in hostem." Videndum igitur est, quid poscat sententia, neque prius ad rarius constructionis genus confugiendum existimo, quam sententia usitatum non ferat. Et in eo quidem conspicitur Licymniae facilis saevitia, quod oscula negat, quantumvis si sibi eripiantur, maiorem ex iis percipiat voluptatem quam coniux, qui frustra poposcit; cuius rei indicium est, quod ante negata sponte etiam offert. Quod si recte exposui, perspicitur demum quamobrem con-

iunctivo modo poeta usus sit: *quae gaudeat eripi, interdum rapere occupet.* Nam *occupet*, non *occupat* cum Bentleio legendum esse, bene Orellius monuit. Deinde quid opus est cum Orellio *poscente eripi* coniungere? At, inquit, admodum frigidus fingitur amator. Quid? qui *poscit*, frigidus est? Sed *poscere* verbi non satis rationem habuit V. D., neque vidit, non mutuum modo coniugum amorem a poeta describi, sed id quoque significari, Terentiam, quae quidem latere videtur sub ficto nomine, maiore paene in Maecenatem accensam esse amore, quam quo Maecenas in illam. Eo autem carior debuit esse Maecenati. Cfr. Epod. 14, 13 sqq. Quae omnia si vere sunt disputata, nihil iam proderit hic locus ad sustentandum ablativum *alite*, propter quem citatus est. Missum igitur faciamus; vellem tamen II, 12 25 recepta esset multorum codicum, etiam Orellianorum, lectio *cum* pro *dum*. Nam quod *Braunhardus* dicit, praestare *dum* et auctoritate et vi, id ita verum est, ut idem de altero dicere liceat. *) Sed revertamur ad propositum. Reliqui igitur sunt Ovidii loci, in quibus omissa sit particula *a*. Verum quid docent? Numquid amplius, quam placuisse interdum Ovidio ita scribere? Ad Horatium igitur nihil valebunt, quamdiu ex huius carminibus meliora testimonia prolata non erunt. Nisi quis forte sentiat absolutum quendam ablativum, quem quum Scaliger ad Prop. in Horatii carminibus invenisse sibi visus sit, tum censor Halensis (1837. N. 204. p. 412) agnovit Cfr. etiam Ruhnken. ad Vellei. II, 96. Ernest. ad Tacit. Ann. XIV, 17. Oberlin. ad Tacit. Ann. XV, 65. Relinquendam ideo censeo codicum auctoritatem, recipiendum dativum *aliti*, quem cum omnibus temporibus verbi passivi coniungere mos fuit poetarum. De qua re nunc legendus est *Wisseler* de dativo cum verbis passivis coniuncto (progr. gymn. Vesal. a. 1837), qui dativi cum praesenti tempore coniuncti haec quatuor apud Horatium exempla reperit:

---

*) Eadem est codicum varietas Epod. 5, 55, ubi quatuor codices Orellii *cum* habent, non *dum*, ut possis dubitare, utrum rectius sit.

epist. I, 19, 3. „quae scribuntur aquae potoribus“, carm. I, 6, 1. „scriberis Vario - - aliti,“ ibid. I, 26, 3. „quis - - rex gelidae metuatur orae“; ibid. III. 25, 3. „quibus antris - - audiar.“ Hoc tamen quartum alienum videtur, quoniam *quibus antris* non est dativus pro *a quib. antris*. Nam quod Schol. Porph. „praedictos specus antra“ esse ratus in vv. *quib. antr.* denotat ἐπεξήγησιν figuram, id effecit, ut *Mitscherlichius*, *Braunhardus*, alii pedestris orationis consuetudinem affingerent poetae. Nae isti debuerunt sublato interrogationis signo comma ponere post *nova*. Sed incipit nova interrogatio a vv. *quib. antr.*, quae verba non pro dativo habenda sunt, sed omisit poeta suo iure particulam *in*. Id Orellius quoque intellexit. Accedit, quod ne *audiar* quidem coniunctivus est praesentis temporis, sed indicativus futuri. Quae ratio quam sit ποιητικωτέρα, quum statim a poeta *dicam* addatur, non est cur amplius ostendam. *Wisselerum* igitur deceperunt Mitscherlichii verba: „in quae antra abreptus *audiar meditans*, mediter atque canam cet“; *Doeringus* meliora docere potuit. Specus autem et antrum hoc inter se differunt, quod *specus* dicitur de solitudine ac vastitate loci, *antrum* de divino poetarum deversorio. Ea est sententia Doederl. Syn. T. V. p. 141, quam vehementer confirmare videtur multitudo locorum a Bentleio ad carm. I, 32, 1. coacta. — Sed ne quid praeteream, recte docet Orellius, carm. IV, 4, 29. „Fortes creantur fortibus et bonis“ ablativum esse, non dativum. *Creari* enim verbum saepissime cum solo ablativo coniungitur; veluti Ovid. Metam. XI, 295. „illo genitore creatus“; XIII, 22. „Telamone creatus“; XIII, 616. „seque viro forti meminere creatas.“

Carm. I, 15, 17.

Nequidquam thalamo graves
Hastas et calami spicula Cnosii
Vitabis strepitumque et *celerem sequi*
Aiacem.

Orellius „nihilo minus, inquit, Telamonis filium hic significari puto, ut huic tribuerit, quod apud Homerum est Oilei f.“ Itane vero? Idne licuit Horatio? Et, si licuit, voluit poeta graecarum litterarum tam peritus? Potuitne peccare, in quo primus quisque puer negligentiae eum coarguisset? Vellem recordatus esset vir doctissimus, ea telorum genera nominari ab Horatio, quorum frequens et idoneus usus est fugientem hostem persequentibus, hastas et sagittas. Neque quidquam aptius his adiungi potuit celeritate pedum, cuius in eadem re maximus cernitur fructus. Appellavit igitur poeta Aiacem, Oilei celerem filium; alter Aiax, qui adversus hostes stabat sicuti πύργος (Hom. Od. XI, 556.), vix quidquam effecisset. Neque Horatius semper summis Graecorum ducibus solis carmina illustravit; usus est etiam eorum personis, qui in secundo dignitatis gradu collocati sunt. Cfr. carm. IV, 9, 17. sqq. Ad quem locum iniusta est *Peerlkampii* censoris notio; scribit enim V. D. „Horatius, Achillem, Aiacem, Diomedem non omisisset. De Deiphobo certe ut minorum gentium tacuisset. Ante oculos habuisse videtur I. carm. 15. ubi etiam Teucer et Sthenelus laudantur. Sed in maiore aliorum numero, et alia quadam ratione.“ Non opus est quaerere, quam significare voluerit aliam rationem; est enim nulla. Deinde quas dicit odiosas repetitiones, *non sola, primusve, solus, primus*, tantum non necessariae sunt, quo id, quod sententiae quasi caput est, facilius percipiatur. — At si quis ut Telamonio Aiaci hoc quoddam beneficium Horatii servet, Ciceronis exemplum afferat, cui non semel in iis, quae ex Homeri carminibus sumsit, memoria fraudi fuit, ut quod huic ademisset, illi daret; huic facile, credo, potest responderi. Facit quidem Cicero Aiacem in Achillis tentorio querentem de ferocitate

Troianorum, quam apud Homerum Ulixes in querelas erumpat (cfr. Cicer. de divin. II, 39, 82. et Hom. Il. IX, 236.); tribuit idem quae Ulixis sunt Agamemnoni (cfr. de divin. II, 30. et Hom. Il. II, 299 sqq.); tamen Ciceroni id accidere potuisse concedo, Horatio nego. Magnum vero interest discrimen inter philosophum vel oratorem et poetam. Quid enim Ciceronis erat saepe etiam et attente Homerum legentis, tam anxie et accurate singulas orationes aut ipsa verba memoriae mandare, ut postea data aliqua occasione non posset errare? Condonabitur huic vitium; etiam Cornelio Nepoti. Cf. Bremi ad Corn. Nep. Datam. c. 2. Alia etiam ratio est Ovidii ab Homeri fabula discedentis, veluti Heroid. I, 15. „Antilochum narrabat ab Hectore victum." quamquam Antilochus a Memnone caesus dicitur apud Homerum. Cfr. censura Loersianae Ovid. Heroid. editionis in Ann. litt. antiq. Darmstad. 1837. X. p. 959. Sed poeta, qui ita Homerum lectitaret (cf. Epist. I, 2, 1), ut non hominibus solum eorumque facultatibus sua carmina exornaret, sed verba etiam et ἐπίθετα in suum usum converteret *), is profecto nisi levitatis ac negligentiae criminationibus sese vellet obiicere, scribendo summam diligentiam et cautionem adhibere debebat. Ratum est etiam in hac re, quod *Klausenius,* de carm. fratt. Arvall. praef. p. IX, de antiquis poetis docet: „Scilicet penitus abhorrebant omnes egregii antiquitatis poetae a temerario illo novandi studio, quo prave dicere non veretur scriptor, modo sua dicat. Ab aliis quae optime dicta erant, in suum inde ab ipso Homero poetae vertebant usum, neque quidquam mutabant, nisi quod imperabat vel res vel numerus." Itaque nisi ex aliis carminum locis Horatium eius modi vitiis obnoxium esse ostenderis, nunquam ei talia obiici sinam. Nam quod de pugna inter Lapithas et Centauros in Pirithoi nuptiis orta fabulam mutasse videtur carm. I, 18, 8, id plane diversum est; praeterea *Ouden-*

*) Peerlkamp. ad Carm. I, 6, 13. p. 38. b. „Horatius deum vel heroem Homericum memorans uti solet epithetis Homericis."

dorpii coniectura *super merum* et facillima est et veri simillima. Ceterum inter Iliadis locos, qui sunt de Aiace Oilei f., hic maxime est memorabilis, XIV, 520

Πλείστους δ' Αἴας εἷλεν, Ὀϊλῆος ταχὺς υἱός·
Οὐ γάρ οἵ τις ὁμοῖος ἐπισπέσθαι ποσὶν ἦεν
Ἀνδρῶν τρεσσάντων, ὅτε τε Ζεὺς ἐν φόβον ὄρσῃ.

cf. XVII, 256. Deinde communis est huic Aiaci cum Telamonio eximia laus ab Agamemnone Il. IV, 285; tum inter novem *ἀρίστους* etiam minor Aiax est Il. VII, 164; denique inter se pares sunt Aiaces et eiusdem socii dignitatis et animi ex sententia ipsius Telamonii Il. XVII, 720

Ἶσον θυμὸν ἔχοντες, ὁμώνυμοι, οἳ τὸ πάρος περ
Μίμνομεν ὀξὺν Ἄρηα παρ' ἀλλήλοισι μένοντες.

Postremo quam saepissime coniuncti splendida fortitudinis exempla edunt cognomines.

Carm. II, 8, 3.

Dente si nigro fieres vel *uno*
Turpior ungui,
Crederem.

Orellius: „*ungui* velut reduvia deformato." Multo vero melius *Mitscherlichius*: „si vel in uno ungui macula quaepiam s. nota appareret." Hoc ut praeferam, facit, quod etiam apud nostrates maculae albae, quales in unguibus digitorum saepe conspiciuntur, mendaciorum indicia habentur. Memini certe, numerari eas solere a pueris, ut quoties quisque mentitus sit intelligatur. Quare non debuit *Braunhardus* receptae Mitscherlichii explicationi tam seriam *Doeringi* adnotationem adiungere de credulitate antiquorum hominum, vitia corporis vel morbos vel alia repentina mala ad mendaciorum, periuriorum vel fraudis cuiusdam commissae poenam referentium. Scilicet apud Horatium tota est festiva sententia.

Carm. II, 12, 9.

Tuque pedestribus
Dices historiis proelia Caesaris,
Maecenas, melius ductaque per vias
Regum colla minantium.

Ad h. l. *Doeringus* „Maecenatem, inquit, vere conscribendae Augusti historiae manum imposuisse, fidem facit Plin. VII, 45.“ *Orellius* contra: „Mihi videtur locus communis: Et certe melius prosa oratione exponentur Caesaris res gestae“; infirmat deinde auctoritatem et Servii ad Virg. Ge. II, 42 et Plinii, tum ne Horatii quidem hunc locum facere quidquam posse ad illam opinionem ostendere conatur. Non premendum esse ait pronomen *tu* aut nomen Maecenatis; primum quod Horatii non fuisset evulgare eius modi propositum amici, quum ipse una cum omnibus scivisset nihil perfecti ab eo posse exspectari; tum Horatium, ut poeticam Maecenatis facultatem nunquam laudaverit, ita ne historicam quidem potuisse praedicare; deinde vel maxime esse improbabile, Maecenati in mentem venire potuisse Augusti historias componere; in qua re verax esse non potuisset, falsus atque adulator comparere certe noluisset. Iam ut ad tertium argumentum primum respondeam, nos certe qui possumus scire, quod consilium Maecenas inierit? quum praesertim multa a multis capiantur consilia, plura etiam mutentur. Porro, quid illud est: Maecenatem vera dicere non potuisse, falsa non voluisse? Hoc quidem concedo, illud nego. Nam ii etiam, qui in civili discordia alterutri parti addicti res gestas scribere parant, veritatem secuturos se et profitentur et sic ipsi sibi persuadent. Consulto igitur vera non dissimulant. Ita etiam Maecenas, ubi primum cepit scribendi consilium, integritatem animi ac fidem semper servare non voluit modo, sed potuit etiam. Potuit certe, nisi forte credas, quo in Augustum esset animo eum simulasse. Deinde quod dicit Orellius, quum poetica facultas Maecenatis ab Horatio laudata non sit, historicam non potuisse praedicari: plane

Carm. I, 5, 8.

Heu quoties fidem
Mutatosque deos flebit et aspera
Nigris aequora ventis
Emirabitur insolens.

Emirari verbum quum a communi omnium bonorum scriptorum usu abhorreat, omnes adhuc merito offendit Horatii interpretes. Et tamen bona pars eorum, quoniam omnes codices miro consensu illud tueantur atque etiam Donatus, qui ad Terent. Eun. V, 19 hunc locum citat Horatii, sic scripserit, a iusta suspicione defendere conati sunt. Veluti *Abreschius* in Obs. Misc. vol. VI. T. I. p. 285. *emirari* esse affirmat *externis signis admirationem summam ostendere;* sic *Oudendorpius* quoque ad Appul. Metam. V. p. 274. *Hertelius* ad Tac. Agric. 31. p. 55 *emirabitur,* inquit, est *mirari incipiet, cum stupore mirabitur.* Quasi vero idem sit *incipere mirari* et *cum stupore mirari. Peerlkampio* incertum est iudicium, quod scribit: *Mutatosque deos flebit! Ut aspera Nigris aequora ventis Emirabitur insolens!* in eo ipse vidit remanere difficultatem. Abreschium secutus est Orellius: „Est, inquit, vehementer demirari atque hunc affectum gestu significare"; alteram rationem ut veram adoptavit Germanicus Forcell. lexici editor et *emirari* nostrum esse dicit aufstaunen. Et forsitan aliquis dicat, quid est, quod poetam prohibuerit, ne novum etiam hoc vocabulum fingeret, qui alia non dubitasset? qualia sunt *aesculetum* carm. I, 22, 14. *allaborare* I, 38, 5. *tentator* III, 4, 71. *exsultim* III, 11, 10. *inaudax* III, 20, 3. *immetata* III, 24, 12. *Faustitas* IV, 5, 18. *belluosus* IV, 14, 47. *applorans* Epod. 11, 12. *inemori* Ep. 5, 34. *remiscere* pro permiscere carm. IV, 15, 30. Id si quis vellet obiicere et cum Abreschio Orellioque facere — quorum tamen interpretatio altera maiorem habet veritatis speciem — recordetur, quaeso, quam vere et acute Bentleius de hoc verbo disputaverit. „Quid vero, inquit, tam dignum in se continet *emirari*, ut vox nova plane procudi debuerit." et „Facile quidem

foret substituere *demirabitur*; sed si id ab Horatii manu esset, minime omnium credibile est, tam usitatum verbum in tot libris potuisse corrumpi, ut alterum et inauditum et nihilo significantius ubique eius vicem teneret. Quid, quod neutra quidem ratione confieri res potest: remanet enim in oratione ipsa subabsurdum quid et secum pugnans: Quoties, inquit, emirabitur insolens! Atqui si toties emirabitur, quomodo, quaeso, insolens? Certe non nisi prima vice insolens erit, post illam expertus et magis magisque assuetus futurus." Quibus argumentis permotus magnus ille criticus ad coniecturam confugit; suspicatur enim, propterea quod unus codex *et mirabitur* *) habeat, verum esse *ut mirabitur*. Sed quid inde lucramur? An vero *demirabitur* tam usitatum est, ut corruptionis causam continere nequeat, *ut mirabitur* minus erit? Quid tandem hoc habet tam rarum et insolitum, ut ex omnibus omnino codicibus *ut* particulae vestigia potuerint deleri? Neque cuiquam illud emendandi periculum probatum est. Quid multa? Persuasit nobis Bentleius, corruptum esse vocabulum; persuasit etiam, corruptionis causam latere in verbo quodam inusitato; non persuasit, tam facili remedio locum posse sanari. Dicam igitur, quid cogitatio mihi subministrarit. Credo ab Horatio scriptum esse *eluctabitur*; quod verbum quam facili opera et propter rariorem usum et propter litterarum similitudinem depravari potuerit, non est quod debeam ostendere. A codicibus igitur nulla erit difficultas, quum praesertim in vetusta editione Donati, Argentinae MDIII, non *emirabitur* inveniri, sed *et mutabitur* Bentleius affirmet. Ea autem vetusta editio quanto ad hoc propius accedit, quam ad Bentleium! Reliquum est, ut de sententia dicendum esse videatur. Poeta igitur perfidum Pyrrhae amorem comparat cum fraudulento mari, quod per speciem tranquillitatis qui in littore versantur

*) Eadem varietas est Epod. 9, 12, ubi unus cod. Leid. apud Peerlk. pro *emancipatus* habet *et mancipatus*. Carm. I, 3, 8 *et serves*, ubi Fea e codd. *ut serves*.

ad se quasi vocat trahitque, mox, quum miseri se suasque fortunas cum fide ipsi commiserunt, undas movet, aestuat, omnes avide absorbet. Naufragi *luctando* emergere studeent, natando salutem quaerunt. Neque tamen id omnibus contingit; qui servantur, diis gratias agunt. Hanc comparationem ostendunt v. 7 *aspera nigris aequora ventis*, v. 11 *aura fallax* i. e. dolosus ventus, cfr. Virg. Eclog. 9, 58 „omnes — ventosi ceciderunt murmuris aurae"; tum v. 13. *intentata*, quod idem ad turgidum mare potest referri, cfr. Hor. carm. III, 4, 31 „insanientem navita Bosporum tentabo," quanquam *tentare* audaciam maxime indicat; deinde, quod summum est, v. 13 — 16 *Me tabula sacer* cet. Hoc igitur puto Horatium dicere: quoties perfidiam tuam deplorabit, quoties a te deceptus ex hac quasi voragine emergere studebit, qui nunc fidissimam te et optimam esse opinatur! Sed, cheu, nequidquam conabitur. Peribit miser, neque tam erit felix, quam ego fui. — *Insolens* est, qui non est assuetus tantae perfidiae, tantis tempestatibus; est enim *intentata* Pyrrha. Haec de sententia. Sed ne quis mihi accusativum *aspera aequora* apud verbum *eluctari* obiiciat, legat, quaeso, hos locos: Tacit. Agric. c. 17. „super virtutem hostium locorum quoque *difficultates eluctatus*." Id. Hist. III, 59. „Vix quieto agmine *nives eluctantibus* patuit cet." Senec. quaest. nat. IV, 2. „Tandemque *eluctatus obstantia* in vastam altitudinem cadit (Nilus)." Stat. Achill. I, 524. „Tandem . . . oppositum vox *eluctata furorem* est." —

Carm. I, 6, 2.

Scriberis Vario fortis et hostium
Victor, Maeonii carminis *alite.*

Praeter reliquos codices etiam quatuor Orellii — nam in quinto *B.* hoc carmen non est scriptum — ablativum *alite* habent, non *aliti*, quae est *Passeratii* coniectura, multis tamen probata. Exemplum certe huius corruptionis praebet cod. *b.* ap. Orell., qui Epod. 17, 67. *alite* habet

pro *aliti*. Facilitate etiam tametsi ea coniectura commendatur, tamen *Peerlkampius* et *Orellius* codicum ablativum retinendum esse censuerunt. Omissam esse aiunt particulam *a* apud verbum passivum; cuius generis duos citat Orellius locos Ovidii, Heroid. 12, 161. „Deseror ... coniuge" et Metam. I, 747. „Nunc dea linigera colitur celeberrima turba." Eosdem locos inter complures alios maximam partem Ovidianos apud *Ruddim.* instit. gr. II. p. 212 reperimus. Peerlkampius hunc habet: Ovid. Heroid. 21, 179. „Praeteriine tuas de tot coelestibus aras, Atque tua est nostra spreta parente parens." Sed quod gravius est, aliud attulit exemplum Orellius ipsius Horatii: Carm. II, 12, 25. „quae (a) poscente magis gaudeat eripi"; ad q. l. varietatis nihil adnotatum invenio, nisi quod unus Torrent. *quae a poscente* habet, haud dubie ex interpolatione. Unde saltem intelligimus, qui eam particulam addiderit, eandem eum rationem iniisse, quam nunc Orellius iniit. Verumtamen violentior in hoc certe loco ea est constructio atque etiam insolentior. Verba enim *poscente magis* tam arcte coniuncta sunt, ut nisi per vim divelli nequeant. Facit caesura, ut *poscente* ablativum propter comparativum locum habere credam. Caesura autem quid valeat, Orellius ipse docet ad Carm. II, 16, 19. Neque dissimilis est Horatii locus, carm. I, 25, 11, ubi Bentleii coniectura non verior mihi videtur quam Orellii interpretatio, modo sic construamus verba: flebis magis quam Thracius ventus, quum sub interlunia bacchatur, i. e. fletus tuus superabit strepitum Aquilonis. Deinde huc pertinet etiam carm. sec. 51. „Impetret bellante prior, iacentem Lenis in hostem." Videndum igitur est, quid poscat sententia, neque prius ad rarius constructionis genus confugiendum existimo, quam sententia usitatum non ferat. Et in eo quidem conspicitur Licymniae facilis saevitia, quod oscula negat, quantumvis si sibi eripiantur, maiorem ex iis percipiat voluptatem quam coniux, qui frustra poposcit; cuius rei indicium est, quod ante negata sponte etiam offert. Quod si recte exposui, perspicitur demum quamobrem con-

iunctivo modo poeta usus sit: *quae gaudeat eripi, interdum rapere occupet.* Nam *occupet*, non *occupat* cum Bentleio legendum esse, bene Orellius monuit. Deinde quid opus est cum Orellio *poscente eripi* coniungere? At, inquit, admodum frigidus fingitur amator. Quid? qui *poscit,* frigidus est? Sed *poscere* verbi non satis rationem habuit V. D., neque vidit, non mutuum modo coniugum amorem a poeta describi, sed id quoque significari, Terentiam, quae quidem latere videtur sub ficto nomine, maiore paene in Maecenatem accensam esse amore, quam quo Maecenas in illam. Eo autem carior debuit esse Maecenati. Cfr. Epod. 14, 13 sqq. Quae omnia si vere sunt disputata, nihil iam proderit hic locus ad sustentandum ablativum *alite,* propter quem citatus est. Missum igitur faciamus; vellem tamen II, 12 25 recepta esset multorum codicum, etiam Orellianorum, lectio *cum* pro *dum.* Nam quod *Braunhardus* dicit, praestare *dum* et auctoritate et vi, id ita verum est, ut idem de altero dicere liceat. *) Sed revertamur ad propositum. Reliqui igitur sunt Ovidii loci, in quibus omissa sit particula *a.* Verum quid docent? Numquid amplius, quam placuisse interdum Ovidio ita scribere? Ad Horatium igitur nihil valebunt, quamdiu ex huius carminibus meliora testimonia prolata non erunt. Nisi quis forte sentiat absolutum quendam ablativum, quem quum Scaliger ad Prop. in Horatii carminibus invenisse sibi visus sit, tum censor Halensis (1837. N. 204. p. 412) agnovit Cfr. etiam Ruhnken. ad Vellei. II, 96. Ernest. ad Tacit. Ann. XIV, 17. Oberlin. ad Tacit. Ann. XV, 65. Relinquendam ideo censeo codicum auctoritatem, recipiendum dativum *aliti,* quem cum omnibus temporibus verbi passivi coniungere mos fuit poetarum. De qua re nunc legendus est *Wisseler* de dativo cum verbis passivis coniuncto (progr. gymn. Vesal. a. 1837), qui dativi cum praesenti tempore coniuncti haec quatuor apud Horatium exempla reperit:

*) Eadem est codicum varietas Epod. 5, 55, ubi quatuor codices Orellii *cum* habent, non *dum*, ut possis dubitare, utrum rectius sit.

epist. I, 19, 3. „quae scribuntur aquae potoribus", carm. I, 6, 1. „scriberis Vario - - aliti," ibid. I, 26, 3. „quis - - rex gelidae metuatur orae"; ibid. III. 25, 3. „quibus antris - - audiar." Hoc tamen quartum alienum videtur, quoniam *quibus antris* non est dativus pro *a quib. antris.* Nam quod Schol. Porph. „praedictos specus antra" esse ratus in vv. *quib. antr.* denotat ἐπεξήγησιν figuram, id effecit, ut *Mitscherlichius*, *Braunhardus*, alii pedestris orationis consuetudinem affingerent poetae. Nae isti debuerunt sublato interrogationis signo comma ponere post *nova.* Sed incipit nova interrogatio a vv. *quib. antr.*, quae verba non pro dativo habenda sunt, sed omisit poeta suo iure particulam *in.* Id Orellius quoque intellexit. Accedit, quod ne *audiar* quidem coniunctivus est praesentis temporis, sed indicativus futuri. Quae ratio quam sit ποιητικωτέρα, quum statim a poeta *dicam* addatur, non est cur amplius ostendam. *Wisselerum* igitur deceperunt Mitscherlichii verba: „in quae antra abreptus *audiar meditans*, mediter atque canam cet"; *Doeringus* meliora docere potuit. Specus autem et antrum hoc inter se differunt, quod *specus* dicitur de solitudine ac vastitate loci, *antrum* de divino poetarum deversorio. Ea est sententia Doederl. Syn. T. V. p. 141, quam vehementer confirmare videtur multitudo locorum a Bentleio ad carm. I, 32, 1. coacta. — Sed ne quid praeteream, recte docet Orellius, carm. IV, 4, 29. „Fortes creantur fortibus et bonis" ablativum esse, non dativum. *Creari* enim verbum saepissime cum solo ablativo coniungitur; veluti Ovid. Metam. XI, 295. „illo genitore creatus"; XIII, 22. „Telamone creatus"; XIII, 616. „seque viro forti meminere creatas."

Carm. I, 15, 17.

Nequidquam thalamo graves
Hastas et calami spicula Cnosii
Vitabis strepitumque et celerem sequi
Aiacem.

Orellius „nihilo minus, inquit, Telamonis filium hic significari puto, ut huic tribuerit, quod apud Homerum est Oilei f.“ Itane vero? Idne licuit Horatio? Et, si licuit, voluit poeta graecarum litterarum tam peritus? Potuitne peccare, in quo primus quisque puer negligentiae eum coarguisset? Vellem recordatus esset vir doctissimus, ea telorum genera nominari ab Horatio, quorum frequens et idoneus usus est fugientem hostem persequentibus, hastas et sagittas. Neque quidquam aptius his adiungi potuit celeritate pedum, cuius in eadem re maximus cernitur fructus. Appellavit igitur poeta Aiacem, Oilei celerem filium; alter Aiax, qui adversus hostes stabat sicuti πύργος (Hom. Od. XI, 556.), vix quidquam effecisset. Neque Horatius semper summis Graecorum ducibus solis carmina illustravit; usus est etiam eorum personis, qui in secundo dignitatis gradu collocati sunt. Cfr. carm. IV, 9, 17. sqq. Ad quem locum iniusta est *Peerlkampii* censoris notio; scribit enim V. D. „Horatius, Achillem, Aiacem, Diomedem non omisisset. De Deiphobo certe ut minorum gentium tacuisset. Ante oculos habuisse videtur I. carm. 15. ubi etiam Teucer et Sthenelus laudantur. Sed in maiore aliorum numero, et alia quadam ratione.“ Non opus est quaerere, quam significare voluerit aliam rationem; est enim nulla. Deinde quas dicit odiosas repetitiones, *non sola, primusve, solus, primus*, tantum non necessariae sunt, quo id, quod sententiae quasi caput est, facilius percipiatur. — At si quis ut Telamonio Aiaci hoc quoddam beneficium Horatii servet, Ciceronis exemplum afferat, cui non semel in iis, quae ex Homeri carminibus sumsit, memoria fraudi fuit, ut quod huic ademisset, illi daret; huic facile, credo, potest responderi. Facit quidem Cicero Aiacem in Achillis tentorio querentem de ferocitate

Troianorum, quam apud Homerum Ulixes in querelas erumpat (cfr. Cicer. de divin. II, 39, 82. et Hom. Il. IX, 236.); tribuit idem quae Ulixis sunt Agamemnoni (cfr. de divin. II, 30. et Hom. Il. II, 299 sqq.); tamen Ciceroni id accidere potuisse concedo, Horatio nego. Magnum vero interest discrimen inter philosophum vel oratorem et poetam. Quid enim Ciceronis erat saepe etiam et attente Homerum legentis, tam anxie et accurate singulas orationes aut ipsa verba memoriae mandare, ut postea data aliqua occasione non posset errare? Condonabitur huic vitium; etiam Cornelio Nepoti. Cf. Bremi ad Corn. Nep. Datam. c. 2. Alia etiam ratio est Ovidii ab Homeri fabula discedentis, veluti Heroid. I, 15. „Antilochum narrabat ab Hectore victum." quamquam Antilochus a Memnone caesus dicitur apud Homerum. Cfr. censura Loersianae Ovid. Heroid. editionis in Ann. litt. antiq. Darmstad. 1837. X. p. 959. Sed poeta, qui ita Homerum lectitaret (cf. Epist. I, 2, 1), ut non hominibus solum eorumque facultatibus sua carmina exornaret, sed verba etiam et ἐπίθετα in suum usum converteret *), is profecto nisi levitatis ac negligentiae criminationibus sese vellet obiicere, scribendo summam diligentiam et cautionem adhibere debebat. Ratum est etiam in hac re, quod *Klausenius*, de carm. fratt. Arvall. praef. p. IX, de antiquis poetis docet: „Scilicet penitus abhorrebant omnes egregii antiquitatis poetae a temerario illo novandi studio, quo prave dicere non veretur scriptor, modo sua dicat. Ab aliis quae optime dicta erant, in suum inde ab ipso Homero poetae vertebant usum, neque quidquam mutabant, nisi quod imperabat vel res vel numerus." Itaque nisi ex aliis carminum locis Horatium eius modi vitiis obnoxium esse ostenderis, nunquam ei talia obiici sinam. Nam quod de pugna inter Lapithas et Centauros in Pirithoi nuptiis orta fabulam mutasse videtur carm. I, 18, 8, id plane diversum est; praeterea *Ouden-*

*) Peerlkamp. ad Carm. I, 6, 13. p. 38. b. „Horatius deum vel heroem Homericum memorans uti solet epithetis Homericis."

dorpii coniectura *super merum* et facillima est et veri simillima. Ceterum inter Iliadis locos, qui sunt de Aiace Oilei f., hic maxime est memorabilis, XIV, 520

Πλείστους δ' Αἴας εἷλεν, Ὀϊλῆος ταχὺς υἱός·
Οὐ γάρ οἵ τις ὁμοῖος ἐπισπέσθαι ποσὶν ἦεν
Ἀνδρῶν τρεσσάντων, ὅτε τε Ζεὺς ἐν φόβον ὄρσῃ.

cf. XVII, 256. Deinde communis est huic Aiaci cum Telamonio eximia laus ab Agamemnone Il. IV, 285; tum inter novem ἀρίστους etiam minor Aiax est Il. VII, 164; denique inter se pares sunt Aiaces et eiusdem socii dignitatis et animi ex sententia ipsius Telamonii Il. XVII, 720

Ἶσον θυμὸν ἔχοντες, ὁμώνυμοι, οἵ τὸ πάρος περ
Μίμνομεν ὀξὺν Ἄρηα παρ' ἀλλήλοισι μένοντες.

Postremo quam saepissime coniuncti splendida fortitudinis exempla edunt cognomines.

Carm. II, 8, 3.

Dente si nigro fieres vel *uno*
Turpior ungui,
Crederem.

Orellius: „*ungui* velut reduvia deformato." Multo vero melius *Mitscherlichius*: „si vel in uno ungui macula quaepiam s. nota appareret." Hoc ut praeferam, facit, quod etiam apud nostrates maculae albae, quales in unguibus digitorum saepe conspiciuntur, mendaciorum indicia habentur. Memini certe, numerari eas solere a pueris, ut quoties quisque mentitus sit intelligatur. Quare non debuit *Braunhardus* receptae Mitscherlichii explicationi tam seriam *Doeringi* adnotationem adiungere de credulitate antiquorum hominum, vitia corporis vel morbos vel alia repentina mala ad mendaciorum, periuriorum vel fraudis cuiusdam commissae poenam referentium. Scilicet apud Horatium tota est festiva sententia.

Carm. II, 12, 9.

Tuque pedestribus
Dices historiis proelia Caesaris,
Maecenas, melius ductaque per vias
Regum colla minantium.

Ad h. l. *Doeringus* „Maecenatem, inquit, vere conscribendae Augusti historiae manum imposuisse, fidem facit Plin. VII, 45.“ *Orellius* contra: „Mihi videtur locus communis: Et certe melius prosa oratione exponentur Caesaris res gestae“; infirmat deinde auctoritatem et Servii ad Virg. Ge. II, 42 et Plinii, tum ne Horatii quidem hunc locum facere quidquam posse ad illam opinionem ostendere conatur. Non premendum esse ait pronomen *tu* aut nomen Maecenatis; primum quod Horatii non fuisset evulgare eius modi propositum amici, quum ipse una cum omnibus scivisset nihil perfecti ab eo posse exspectari; tum Horatium, ut poeticam Maecenatis facultatem nunquam laudaverit, ita ne historicam quidem potuisse praedicare; deinde vel maxime esse improbabile, Maecenati in mentem venire potuisse Augusti historias componere; in qua re verax esse non potuisset, falsus atque adulator comparere certe noluisset. Iam ut ad tertium argumentum primum respondeam, nos certe qui possumus scire, quod consilium Maecenas inierit? quum praesertim multa a multis capiantur consilia, plura etiam mutentur. Porro, quid illud est: Maecenatem vera dicere non potuisse, falsa non voluisse? Hoc quidem concedo, illud nego. Nam ii etiam, qui in civili discordia alterutri parti addicti res gestas scribere parant, veritatem secuturos se et profitentur et sic ipsi sibi persuadent. Consulto igitur vera non dissimulant. Ita etiam Maecenas, ubi primum cepit scribendi consilium, integritatem animi ac fidem semper servare non voluit modo, sed potuit etiam. Potuit certe, nisi forte credas, quo in Augustum esset animo eum simulasse. Deinde quod dicit Orellius, quum poetica facultas Maecenatis ab Horatio laudata non sit, historicam non potuisse praedicari: plane

ignoro, quid ita iubeat argumentari. Quid, quaeso? Historica facultas nonne maior in Maecenate esse potuit quam poetica? Nescimus; sed potuit esse. Tum ab Horatio hoc propositum amici, siquidem erat, evulgatum esse ex hoc certe loco non liquet. Evulgamus enim ea, quae nobiscum solis communicata ab aliorum hominum cognitione removeri volunt amici. Id autem huc spectare unde scimus? Contra multo est probabilius, si eius modi erat consilium Maecenatis, id omnibus non solum familiaribus, sed qui aliqua auctoritate dignitateque fruerentur hominibus innotuisse. Accedit, quod Horatius ne dixit quidem aperte, Maecenatem id esse facturum. Potius in futuro *dices* videtur inesse vis iubendi vel monendi, ut saepius. Cf. carm. I, 7, 1. I, 20, 10. III, 17, 15. Sit igitur petitum ex his Horatii verbis et ex male intellecto Virgilii loco, quod Servius tradit; sit etiam nulla Plinii auctoritas, tamen *tu* pronomen et *Maecenas* vocativ. communem esse locum non patiuntur. Hoc certe negari nequit, honorificam Maecenatis esse compellationem, utpote hominis, qui et auctoritatis et facultatis et scientiae satis habeat ad tale opus suscipiendum.

Carm. III, 1, 21.

> *Somnus agrestium*
> *Lenis virorum* non humiles domos
> Fastidit umbrosamque ripam
> Non Zephyris agitata Tempe.

„Construe, inquit *Orellius*, lenis somnus non fastidit *humiles domos virorum agrestium*.“ Non aliter *Mitscherlichius*, *Doeringus*, *Braunhardus*. Multo autem melius *Acro*, apud quem haec leguntur: „Ordo est: Lenis somnus agrestium virorum non fastidit humiles domos et umbrosam ripam“; quamquam quod addit: „et non fastidit desiderantem, quod satis, Tempe agitata Zephyris“ nihil est, quoniam post v. *Tempe* cum stropha sententiae quoque finis fiat necesse est. Equidem quid sit, quod turbato

verborum ordine genitivos *agrest. vir.* ad vv. *humiles domos* referre interpretes iusserit, coniectura non assequor. An sententia? At bene habet: Lenis somnus, quo recreari videmus agricolas, non fastidit tuguria eorum, non desiderat divitum hominum laqueata tecta cet. Horatii autem consuetudo, si ad nomen substantivum alius casus accedat, utrumque tamen nomen adiectivo vel genitivo ornetur, ita quam saepissime collocat quatuor vocabula, ut duo altera primum et tertium locos obtineant, altera secundum et quartum. Veluti h. l. vv. *somnus levis* et *agrestium virorum* ea quam exposui ratione inter se excipiunt. Cuius rei nonnulla tantum exempla, quippe quae prima se obtulerint, apponam:

carm. II, 12, 1. longa ferae bella Numantiae
II, 16, 38. spiritum Graiae tenuem Camenae
II, 17, 22. Iovis impio tutela Saturno
III, 6, 4. foeda nigro simulacra fumo
III, 20, 14. sparsum odoratis humerum capillis
III, 21, 5. quocunque lectum nomine Massicum
III, 22, 7. verris obliquum meditantis ictum
Epod. 17, 33. cinis Iniuriosis aridus ventis.

Haec quum iam scripta essent, incidi forte, dum in ephemerid. scholast. a. 1829. lego, in *Franc. Wuellneri* observationem de artificiosa quadam verborum collocatione in pentametro latino. Quam cum cupide arripuissem, magno meo gaudio intellexi, virum illum doctissimum ante novem annos observasse, homoeoteleuton, cuius frequenti usu delectabantur poetae latini, inde saepissime exortum esse, „quod adiectiva et substantiva ultimum in utraque versus parte locum obtineant similique syllaba terminentur." Quae ut omnino recte disputata sunt, ita rationem ostendunt, qua nititur hoc de quo locutus sum collocationis genus apud Horatium. Nam si singula adiectiva singulis substantivis iuncta illo modo solebant disponi, bina adiectiva cum binis substantivis quem supra indicavi ordinem obtinere debebant, quum praesertim quatuor vocabula integri versus spatium explerent. Hoc autem genus

quam vehementer adamatum sit ut intelligatur, indicabo primi carminum libri locos, qui ad hanc rem pertinent. Sunt viginti quinque: I, 1, 1. 1, 4. 2, 11. 5, 6. 6, 6. 6, 13. 7, 14. 9, 7. 12, 23. 14, 5. 20, 1. 20, 3. 24, 10. 25, 7. 28, 11. 28, 19. 28, 29. 29, 13. 31, 4. 31, 5. 31, 12. 33, 15. 34, 10. 35, 7. 35, 23. Quibus adiungatur oportet I, 35, 1. „O Diva, gratum quae regis Antium. Nam vv. *quae regis* adiectivi et locum et vim habent suntque posita ac si scripserit poeta: O Diva grati regina Antii. Cfr. I, 30, 1. Hoc etiam in fine placet adiicere, propter hanc ipsam collocationem c. 29, 13. praestantiorem mihi videri lectionem *nobilis*, quam alteram *nobiles*, etiamsi praeter reliquos tres etiam Orelliani codices hanc tueantur. Homoeoteleuton denique facit, ut c. I, 22, 11. *curis vagor expeditis* alteri *expeditus* praeferam. Neque enim cum *Peerlkampio* sentio, *expeditus curis* paulo plus significare quem *expeditis*, si quidem expeditis curis homo est expeditus curis, et qui est expeditus curis, eius expeditae sunt curae. Utrumque eodem redit. — Latius autem tota haec disponendorum vocabulorum ratio patet; conspicitur etiam in his: carm. II, 5, 22. „mire sagaces falleret hospites“ q. l. Orellius bene interpretatus est. Epod. 11, 17. „vulnus nil malum levantia,“ similibus; ac non in poematis solum, sed in oratione etiam: Cic. de orat. I, 7. „illa superioris tristitia sermonis. Cfr. *Handius* in libro de arte latine scribendi p. 359.

Carm. III, 3.

De huius carminis argumento quid sentiam expositurus facile, credo, possum praetermittere, quomodo interpretes in alia omnia discesserint, quid laudaverint, quid vituperaverint, quid denique, ut orationem illam celebratissimam Iunonis certo quodam vinculo cum reliqua carminis parte coniungerent, crediderint aut non crediderint. Memorabilis tamen est sententia, quam *Struvius* explicavit in libro, qui inscribitur: histor. und litterar. Abhandlungen der königl. deutschen Gesellschaft zu Königsberg, erste

Sammlung 1830. p. 157—205; quae quum ipsum librum legere mihi non licuisset, innotuit tantum ex Annall. Scholast. Darmst. a. 1830. N. 122. Is autem hoc esse dicit carmen: „ein nach Virgils Tode bei der ersten Lesung der Äneide entstandener Versuch, auf lyrische Weise den Knoten derselben zu lösen, wie trotz des Hasses der Juno der Römische Staat bis zu Augustus Zeiten und unter ihm nach damaligen Begriffen die Weltherrschaft errungen habe." Quae ratio ingeniose magis quam vere excogitata videtur, quandoquidem nullo, quod sciam, apud scriptores indicio nititur aut vestigio.. Id vero nisi accedat, lubrica sane et praeceps est via, cui in tam dubiis rebus sine audacia et vituperatione vix te possis committere; ut quid possit non quid debeat credi, et quaesivisse et invenisse nobis ille videatur. *Peerlkampio* tota oratio composita videtur ab antiquiore aliquo grammatico, qui lecta oratione Reguli simile aliquid tentare voluit. Ita nodum, ut solet, gladio expedivit. Ista autem vis est, quam quum nemini inferre liceat, in auxilium tamen vocare debuit homo, qui destructis sex septemve carminibus, disiectis eorum quasi parietinis novum conglutinaret carmen gnomicum. Ad quod quum parum se applicaret haec oratio, in exilium eiecta obstinationis poenam dedit. Inter multas quas *Braunhardus* collegit virorum doctorum opiniones ingeniosa sane est *Tanaquili Fabri*, attingere Horatium hoc carmine rem publicam, voluisse dissuadere Augusto, ne quod cepisse olim Julium Caesarem valida fama percrebuit, consilium exsequeretur, i. e., ne Roma Italiaque relicta imperii sedem Troiam transferret. Atque ea est haec opinio, ut hac etiam aetate nacta sit laudatores *Loebellium*, virum doctissimum, et *Düntzerum* (Ann litt. Darmstad. 1836. Nr. 157. p. 1257); ab aliis tamen refutata est. Et recte quidem. Bene sic disputat *Orellius*: Augustum, dominatorem nimis callidum ac prudentem, hoc idem consilium nunquam agitasse; nullum eius rei vestigium nobis esse servatum nec si Augustus hoc animo volvisset, Horatii fuisse ei tale propositum carmine in vulgus edito dissuadere. Plurimis igitur probata est ea

sententia, qua in iustitiae et constantiae commendatione carminis summa cernitur: has virtutes viam ad immortalitatem aperire, has diu neglectas revocandas esse; id demonstrari exemplis Pollucis, Herculis, Bacchi, Romuli. Huius, Romani imperii conditoris, laudes maxime celebrari; propter hunc magnificam fieri *degressionem* ad Iunonem, propter hunc tam longam haberi orationem. Sic sibi persuasit Orellius, sic etiam *Wissius*, quaest. Horat. II. Sed vir doctus, qui de Wissii quaestionibus in Iahni Annal. philol. (1837. 9. XXI. 1. p. 105 sqq.) iudicavit, suo iure iterum obiicit longam Iunonis orationem, ac negat, quibus ita videatur, eos nimiam orationis magnitudinem satis defendisse. Et profecto; illa oratio quum quinquaginta versus complectatur, reliqua pars viginti, non per degressionem habeatur necesse est, sed ipsa contineat id, propter quod totum carmen est scriptum. Neque, opinor, inde quidquam lucrabimur, quod vir ille doctus in Iahn. Ann. disputavit, consuetudinem fuisse multorum poetarum, ut praebita quacunque occasione ex mythologia petitas narrationes aut mediis carminibus interponerent aut extremis adderent; easque degressiones carminibus ornamento fuisse et decori. Quod quidem et vix pertinet ad Horatii lyrica carmina neque eius modi erat, ut plus dimidia carminis parte consumta exiguum modo spatium vero argumento relinqueret. Quapropter degressionem poeticam semel abiiciendam censeo et quaerendum, quid sit, quod gravissimi carminis partes omnes complectatur, qua in re vera conspiciatur carminis summa. Est autem, si me audis, *laus et gloria nominis Romani, ab Romulo parta, per annorum seriem adaucta, ab Augusto ad summum fastigium elata.* In hoc igitur consentio cum *Hanowio*, quem nunc video pari modo carminis rationem exposuisse in libro de principatu Augusti p. 10 (progr. scholae Sorav. 1837), ubi haec leguntur: „Horatius Romanos celebraturus laudibus et principium Rom. imperii, Romulum dis additum, proponit et summum potentiae fastigium sub Augusto.“ Iustitia, constantia, fortitudo, paupertas (vide vv. 49. sqq.)

virtutes sunt, quibus ornati veteres Romani tot bella feliciter gerere, tot civitates gloriose devincere, tot etiam seditiosorum civium turbas sedare potuerunt. Romulus, prudentissimus et fortissimus imperii parens, posteritati quasi facem praetulit ad immortalitatem. Propter hunc factum est, ut constantiae ac iustitiae exempla non deos, non homines, sed semideos solos poeta proponeret. Cf. Hor. epist. II, 1, 5. Neque id minus cadit in Augustum, alterum huius imperii conditorem, qui Iulia gente oriundus a Venere originem duxit. Pollux, Hercules, Bacchus, Quirinus propter probatam in terra virtutem mortui inter deos recepti sunt; eadem manet Augustum fortuna; is etiam in coelum suscipietur.*) Merito autem poeta quam plurimum in Romuli laude versatur, ita tamen, ut quae omnia dicantur de futura gloria nominis Romani, ad Augusti laudem pertineant (cfr. imprimis v. 44.); atque ita rem suam peregit, ut melius non potuerit. Quid enim? Potestne magis illustrari hominis constantia animique magnitudo, quam si acerbissimi atque etiam potentissimi adversarii odium invidiamque superasse dicatur? Et quis potest Iunone cogitari inimicior, quis simul potentior Troianae gentis adversarius? Quae summi Iovis soror atque coniux tanto in totam Priami domum incensa erat odio, ut miseras etiam eius reliquias ad internecionem persequeretur. Qui tali hosti ut ab armis discederet non persuasit precibus, sed animi praestantia necessitatem quodam modo imposuit ac pacem admiratione quasi extorsit, is profecto egregium potest proponi et singulare exemplum virtutis. Quae virtus eo clarior est, quo minus ad pacem aequitatemque proclivis est adversarii paene furor. Iunonis idcirco, nativae, non temere provocatae adversariae, ingentem iram Horatius luce circumfundere voluit clarissima,

*) v. 12. Scribendum puto cum codd. *bibet*, non *bibit*, quidquid dicit Orellius. Cfr. III, 5, 2. qui locus est simillimus. Verum alia causa est IV, 5, 32 sqq. Ceterum in hoc genere codd. ubique fere fluctuant.

quo merita Romuli magis conspicua fierent summisque laudibus exornaretur imperium Romanum; ita tamen, ut simul ostenderetur, quo quasi fundamento niteretur laus ac gloria rei Romanae. Divinae enim corporis et animi facultates Romuli quatumvis id effecissent, ut tum quidem pacata dea videretur neve inter deorum numerum referri illum aegre pateretur, tamen non satis valuerunt, ut simultate omni abiecta certa pax constitueretur. Caveant igitur Romani, ne vitiis, quae contraria sunt iustitiae, constantiae, moderationi, veteres inimicitiae reviviscant; caveant etiam, ne nimia potentia elati nimia moliantur neve omnia sibi concessa esse credant. Sic intelligo illud, quod inde a v. 57. addit Iuno. Extremum, quod contra deae voluntatem fieri posset, conarentur Romani, si Troiam urbem in pristinum statum restituere vellent. Et si hac lege totius orbis terrarum imperium Romanis permittitur, ne illius urbis reparandae consilium capiant: eo nihil aliud significari puto, nisi quod modo significavi. Id enim, si quid aliud, deae iram excitare debuit. Quod autem hac potissimum re Horatius usus est, id ideo fecisse videtur, quod Iuno est, cuius verba narrantur, et quod etiam tum omnium animis haerere potuit rumor ille de divi Iulii consilio. Sed haec hactenus. *Grotefendi* enim opinio (vid. Erschii et Gruberi encyclop. sect. II. part. X. p. 473.), qua carmine toto Augusti laudes ac merita de imperio Romano celebrari dicuntur, angustioribus terminis Horatium concludere mihi videtur. *Schulzii* autem (über Veranlassung und Absicht von Hor. III, 3. Düsseldorf 1831) et *Monichii* (Beleuchtungen Horazischer Lyrik. Progr. Schwerin. 1837.) libros ut legerem non contigit. Priusquam tamen ad aliam rem progrediar, non possum facere, quin paucis verbis moneam, falsam mihi videri *Orellii* adnotationem ad v. 30. „Ut poeta, inquit ille, nullam habet rationem aetatum inter Troiae excidium et Romuli adscensum in coelum praeteritarum.“ Nam odium atque inexplebilis ira tam firmiter in Iunonis animo insedit, ut ne tum quidem post tot annos iniuriarum possit deo oblivisci. Deorum

concilium convocatum est in aedibus Iovis; deliberatur, utrum inter ipsorum numerum Romulus recipiendus sit necne; reliqui dii advenae favent. Iuno non item. Audito solum nomine Romuli, Troiana stirpe oriundi, vehemens animi diu pacati affectio denuo resurgit, ab ipsa tamen Iunone reprimitur, ut morigeretur communi omnium deorum voluntati. Admittitur igitur Romulus ad convivium immortalium deorum; Martis quidem filius adhuc fuit mortalis; assuetus humano potui nectar nondum gustavit, eius delicias nondum sensit; *discit* igitur nectaris succos. Quae sententia si vera est, facit, ut v. 34. multorum codicum lectio *discere* pro eo, quod in reliquis est, *ducere* non tam facili opera reiiciatur. Deinde hoc certe loco multo facilius verbum *discere* propter rariorem usum abire potuit in *ducere*, quod iidem scribae alias intactum reliquerunt (cf. I, 17, 22. IV, 12, 14.), quam contra. Et aliquid etiam Porphyrionis auctoritas, cuius verba „*adsuescere saporibus nectaris*" *discere* verbi, non *ducere* sententiam interpretantur.

Carm. III, 5, 15.

Hoc caverat mens provida Reguli
Dissentientis conditionibus
Foedis et exemplo *trahentis*
Perniciem veniens in aevum,
Si non periret immiserabilis
Captiva pubes.

Orellius, ut tueretur omnium codicum scripturam *trahentis*, adoptavit *Iahni* interpretationem: „Ab exemplo perniciem in posteros trahebat, deducebat, i. e. dictitabat tale exemplum nimiae facilitatis ad redimendos captivos vim et auctoritatem perniciosam in posteros habiturum esse." Addit deinde: „et quidem contagii instar, de quo v. *trahere* interdum usurpatur." Vide locos apud Peerlkampium: Ovid. Metam. I, 190. Auson. Epist. 24. conf. Duker ad Flor. II, 13. et Burmann. ad Gratii Cyneg. 412. Quodsi Iahnus suam interpretationem satis firma exemplo-

rum auctoritate defendere posset, libenter consentirem. Verum movet scrupulum verbi *trahere* si non insolita, rara certe significatio. Quaerenti enim idoneus locus nullus mihi oblatus est, nisi similem putas hunc Sallustii: Iug. 93, 3. „tum Marius ex copia rerum consilium trahit," ad quem Kritzius: „*trahit*, inquit, non habet *cunctandi* notionem ut alias, sed difficultatem consilii capiendi significare videtur; nisi forte malis *trahere* aliquid *ex* aliqua re valere *repetere* vel *sumere* aliquid ex aliqua re." Quid igitur mirum, si Iahnus retracta sua opinione, mallem, inquit, cum Stephano scripsisse *trahenti*, quamquam codd. *trahentis* tuentur? Rectius igitur Orellius, qui pestiferi exempli cum contagio comparationem inesse docet. Quod si verum est, ut est, qui potuit vir doctissimos Iahni interpretationem probare? Quid est aliud pugnantia iungere, nisi hoc modo diversissima amplecti? Sic autem mihi persuasi. Vera est codd. scriptura; participium tamen *trahentis* non est: *qui trahebat*, sed *qui traheret*. Regulus enim, si captivi ut redimerentur suasisset, si obtemperasset amicorum ac totius fere civitatis precibus, perniciem ipse suo exemplo in futuram aetatem traxisset, ad ignaviam evocasset. Incipit igitur a vv. *et exemplo trah.* hypothetica quam dicunt sententia; neque id movet difficultatem, quod alterum participium *dissentientis* positum est pro *qui dissentiebat*, modo recordemur, in illo genere enuntiatorum coniunctivi modi locum ab indicativo saepe occupari. Cuius rei exempla satis congessit Zumpt. gramm. §. 519. cf. Hor. carm. III, 16, 3. Apposite etiam, opinor, graeca dictio adhibebitur, qualis est apud Platonem Criton. p. 48. c. *τῶν ῥαδίως ἀποκτιννύντων καὶ ἀναβιωσκομένων γ' ἂν, εἰ οἷοί τε ἦσαν.* Qui locus remotis participiis sic erit constituendus: *οἳ ῥαδίως ἀποκτιννύασι καὶ ἀνεβιώσκοντο γ' ἄν, εἰ κτἑ.* Id si considerasset Bentleius, ineptam, credo, his verbis effici sententiam non esset arbitratus. Ex poetae iudicio dicta haec esse videntur, non ex Reguli sententia, id quod necessarium est, si Jahni opinioni adstipulamur.

Carm. III, 8, 19.

Medus *infestus sibi luctuosis*
Dissidet armis.

In exponendo hoc loco interpretes alius in aliam sententiam discesserunt. Quaeritur enim, *sibi* pronomen ad quod vocabulum pertineat. Sunt, qui id pronomen ad *infestus* adiectivum trahant, ut *Gesner;* sunt, qui ad *luctuosis,* ut *Fea* et *Orellius;* sunt, qui cum verbo *dissidet* coniungant, ut *Doeringus* et *Braunhardus;* sunt denique, qui *N. Heinsii* coniecturam *infestis — luctuosus* propter unius alteriusve codicis auctoritatem *) sequantur, ut *Bentleius, Ianius,* alii. In hoc animadvertendus est mirus Doeringi error, qui est in his verbis: „dedi nempe lectionem (*infestus — luctuosis*), quam ex N. Heinsii coniectura in textum recepit Mitsch. Nec tamen displicet omnino vulgata lectio: Medus *infestis* sibi *luctuosus* cet.“ Nimirum quae coniectura est, eam codicum lectionem esse opinabatur. Iam quod Bentleius, quo suam sibi lectionem probaret, scripsit: „Sed in altera lectione et verborum collocatio venustior est et sonus syllabarum dulcior; ac non potest non iis placere, qui raras et eruditas aures habent“; primum quidem Gesner egregie iudicavit, antiquam lectionem si non aures, animum certe magis implere quam unius codicis lectionem Bentleii. Deinde ne id quidem rectum est, quod magnus ille criticus de venustiore verborum collocatione et de dulciore syllabarum sono nobis vult persuadere. Immo vero recepta Heinsiana coniectura periit tota versuum suavitas, ea certe, quam non modo Horatius, sed alii etiam veteres poetae studiose quaerebant. Scilicet ille non sensit vim homoeoteleuti, cuius de frequenti usu satis est apposuisse verba *Cadenbachii*, qui in

*) Quam ne quis putet iuvari codice Turicensi, in quo *infestis sibi luctuosis* legitur, expediet comparare eiusdem codicis scripturam *commodis* carm. IV, 8, 1, quae forma licet in aliis quoque codicibus exstet, nemini tamen probabilis videbitur.

libro de alliterationis apud Horatium usu (progr. schol. Essend. a. 1837.) ita scripsit: „Praeter hanc speciem, longe illam frequentissimam, veteres poetae ea maxime delectati esse videntur, qua versus continui duo vel tres concluduntur homoeoteleuto, cuius speciei idem Horatius non pauca praebet exempla, e. g. carm. I, 9, 7. 8; I, 12, 13. 14. 15 etc.“ Nescio autem, quid acciderit Braunhardo, ut exposita satis praestantia Bentleianae lectionis ea ipsa verba Bentleii, quae supra transcripsi, omnia et immutata ad antiquam lectionem transferret. Sed quid amplius dicam de falsa hac opinione Bentleii, qui inter recentiores editores nemini, quod sciam, persuasit, praeterquam Anglo homini, qui caeco quodam civis sui amore captus arripuit omnia fere, quae ille excogitavit. Est autem *Iacobus Tatius*, qui Horatii opera hoc nomine edidit: „*Horatius restitutus* or the books of Horace, arranged in chronological order according tho the scheme of Dr. Bentley, from the text of his second edition in 1713 and the common readings subjoined etc. By *I. Tate.* Cambridge 1832.“ — De prima et tertia ratione, quibus *sibi* pron. aut cum adiect. *infestus* aut cum verbo *dissidet* coniungitur, Orellius quum haec docet: „neutiquam vero iungendum aut *infestus sibi* aut *sibi dissidet:* sic enim v. *luctuosis* otiosum fit ἐπίϑετον, omnia cum arma luctum generent; supervacaneum etiam est *sibi* iunctum cum v. *dissidet“;* sententiam dividat necesse est. Rectum est enim, quod dicit de vv. *dissidet sibi;* non rectum, quod *infestus sibi* vetat ne iungantur, et hanc ait esse sententiam: *infestus* alias Romanis, nunc *sibi* ipsi *luctuosis* cet.“ Quid? Post verba *mitte civiles super urbe curas* et post *Cotisonis*, Romanis infestissimi Dacorum regis, factam mentionem unum Medorum nomen nonne satis indicat, quae inter utrumque populum intercesserit conditio? Quid igitur sibi vult hoc *infestus alias Romanis?* quasi vero Parthi quum domesticis discordiis agitabantur, Romano nomini minus fuerint infesti neque solum nomen aeternum hostem imperii satis indicaverit aequalibus. Friget igitur, si quid sentio, ea

quam Orellius voluit sententia; neque potest ad *infestus* intelligi voc. *Romanis.* Otiosum dicere Horatius non potuit. Quodsi ita est, *sibi* pron. ab adi. *infestus* nisi violenter distrahi non potest. Verumtamen alterum adiectivum *luctuosis* non minus eget hoc pronomine, ne otiosum fiat ἐπίθετον. Id bene vidit Orellius. Quid ergo? Ad utrumque pertinet *sibi;* est enim id genus constructionis, quod ἀπὸ κοινοῦ appellant; in quo haud parvum conspicitur poetarum artificium, passim non satis intellectum. Ut Hom. Od. I, 26, ubi dativum δαιτὶ ad παρήμενος solum pertinere male docet Nitzschius p. 10. Bene tamen observavit *Fuhrius* in Ann. phil. Iahni XX, 4. p. 389, apud Homerum Iliad. III, 224

Οὔ τότε γ' ὧδ' Ὀδυσῆος ἀγασσάμεθ' εἶδος ἰδόντες

εἶδος accus. pertinere et ad v. ἀγασσάμεθ' et ad partic. ἰδόντες; cf. Horat. Sat. I, 3, 2

Ut nunquam inducant animum cantare rogati.

Apud Horatium hoc genus admodum frequens est; veluti carm. II, 11, 11

Quid aeternis minorem
Consiliis animum fatigas?

ubi abl. *aeternis consiliis* non magis ad v. *fatigas* pertinet quam ad compar. *minorem.*

Carm. II, 17, 22

Te Iovis impio
Tutela Saturno refulgens
Eripuit.

ubi dat. *impio Sat.* communis est utrique verbo.

Carm. III, 10, 10

Ne currente retro funis eat rota.

ad q. l. Orellius *retro* ad utrumque verbum pertinere recte affirmat. Eadem est ratio carm. III, 23, 15

Te nihil attinet
Tentare multa caede bidentium
Parvos coronantem marino
Rore deos fragilique myrto.

in q. l. nescio quid ingrati haec habet constructio Peerlkampio, delicato nimis iudici.

Epod. 5, 40.

Interminato cum semel fixae cibo
Intabuissent pupulae.

Epod. 17, 5

Refixa coelo devocare sidera.

Sat. II, 1, 85, ubi Heindorf. p. 250.

Quibus locis accedit, nisi animus me fallit, carm. sec. 31

Nutriant fetus et aquae salubres
Et Iovis aurae.

ubi *Peerlkampius* comma posuit post *salubres; Orellius* contra, commate posito post *aquae, salubres* adi. ad auras solum, non ad aquas trahendum esse docet. At si hoc ultimum colon *Et Iovis aurae,* nisi iungatur *salubres* cum *auris,* nimis tenue evadit, idem cadit in aquas. Quapropter adiectivum medium inter nomina subst. positum ad utrumque referendum neque ulla distinctione segregandum esse censeo a voc. *aquae.* Nam quod addit V. D. „atque omnino *aquae salubres* pro imbribus non nimiis neque propterea noxiis mire dictum videtur," id vereor ne acutius quam verius dictum sit. Pluvia enim quum tantopere valeat ad nutriendas fruges, quid est quod latine quominus *aquae salubres* appellentur prohibeat? Nobis quid usitatius est dicere quam heilsamer Regen? Aquam autem pro pluvia latine dici ostendit Peerlkamp. ad carm. III, 19, 6 p. 317. b; quamquam eo loco quod pro pluvia accepit, non possum laudare. Cf. carm. III, 10, 19. Locus denique, quem v. *salubres* obtinet, ad meam sententiam videtur aliquid facere. Id enim vocabulum, quod duobus commune est, tantum non omnibus in locis medium inter illa collocatum est. Cfr. *Nissen* in Ann. antiq. litt. Darmst. 1837. fasc. XI. p. 1155. Alio modo *aquae* et *aurae* coniunguntur carm. III, 4, 8. Ita demum intelligi puto carm. I, 16, 6

Non adytis quatit
Mentem sacerdotum incola Pythius.

Genitivus *sacerdotum* communis est vocabulis *mentem* et *incola.* Neque enim nimis audacter dictum est *sacerdotum incola,* quoniam divinum numen sacerdotum pectora quasi

intrare ac furore implere veteres credebant. Cuius rei testis est Virgil. Aen. VI, 78 „magnum si pectore possit excussisse deum“. Excutitur pectore, qui pectus ante intravit. Quamobrem Peerlkampius non debuit comprobare *Hemsterhusii* coniecturam *adyti*, ut sit *Pythius incola adyti*. Loci significatio *adytis* pro *in adytis* necessaria est, propterea quod sacerdotes nisi in ipsis adytis non corripiuntur a deo.

Carm. III, 20, 5.

Cum per obstantes iuvenum catervas
Ibit insignem repetens Nearchum,
Grande certamen, tibi praeda cedat
  Maior an illi.

De h. l. *Orellius* sic disputat: „*Nearchum, grande certamen* iungendum per appositionem: repetet Nearchum, qui est causa certaminis grandis, de quo magnum inter vos certamen oritur. Alii separantes vv. *grande certamen* a. v. *Nearchum* explicant: grande est certamen; sed prior ratio magis poetica videtur.“ Sed in hac dictione nihil inest, quod ad poetam solum pertineat, nihil, quod pedestris oratio non ferat. Quamobrem non quaeritur, quid magis sit poeticum, sed quid verum sit, quid falsum. *Acro* et *Porphyrio* vv. *grande certamen* ad antecedentia trahunt. *Acronis* verba haud dubie corrupta sunt. Habet autem haec: „Ordo est: Cum per obst. cat. iuvenum ibit grande certamen, repetens insignem Nearchum nomine aut equitem Romanum, quem Pyrrhus tenebat Epirota, aut obscura elocutione in Pyrrhum sodalem certamen ire dixit, in mulierem, quae certamen cum ea habitura esset, cupiens illi eripere Nearchum, ipsam enim Leaenam grande certamen dixit.“ *Mitscherlichius* ita sibi emendare visus est, ut *in* particulam ante v. *mulierem* deleret, et pro *cum ea* scribi iuberet *cum eo*. Hoc recte vidit, in illo erravit. Utrumque ex Porphyrione intelligitur, qui eandem cum Acrone interpretationem his verbis habet: „obscuram elo-

cutionem, quod certamen ipsum inire dixit, non mulierem, quae certamen cum Pyrrho factura sit, cupiens ei eripere Nearchum puerum." Ex huius verbis Acronis verba ita restituo: „Cum per obst. cat. iuv. ibit grande certamen, repetens insignem Nearchum. *Nearchi* nomine aut equitem Romanum, quem Pyrrhus tenebat Epirota, aut obscura elocutione in Pyrrhum sodalem certamen ire dixit, *non* mulierem, quae certamen cum *eo* habitura esset cet." Quae emendatio quam facilis sit, vix est quod exponam. *Nearchi* enim voc. post alterum *Nearchum* omissum esse hoc loco non magis mirandum est quam alias. Cfr. Cic. de orat. I, 1 „maximae moles molestiarum", ubi in codd. aliquot et editt. *moles* omissum. Simili ratione Peerlkampius Acronem emendavit p. 187. a. Deinde *non*, cuius compendium n̄ est, cum *in*, quod ī solet scribi, facillime commutatur. — Hanc autem veterem interpretationem optimo iure reliquit *Mitscherlichius*, quem *Doeringus* et *Orellius* secuti sunt. Quorum sententia tametsi multo aliis melior est, tamen vereor ne non satis sit accurata. Id ut credam, faciunt vv. *tibi praeda cedat maior, an illi* *), quae necesse est arcte cohaereant cum vv. *grande certamen*, idque quale sit indicant. Potius tota sententia: *grande ... illi* est appositio, non ad *Nearchum* quidem, sed ad praecedens enuntiatum totum. Cuius dicendi generis luculentum exemplum hoc est Livii VI, 13, 7 „Pars maxima captivorum ex Latinis atque Hernicis fuit, nec hominum de plebe, ut credi posset merc[illegible]e militasse, sed principes quidam iuventutis inventi; *manifesta fides, publica ope Volscos hostes adiutos.*" Neque dissimilem esse puto rationem huius loci Ciceronis, or. pro Mur. c. 20. §. 41. „qua in sorte sapiens praetor, qualis hic fuit, offensionem vitat aequabilitate decernendi, benevolentiam adiungit lenitate audiendi: *egregia et ad consulatum apta provincia,* in qua laus . . . . concluditur." Sic distinguendum existimo, non

*) Non male Peerlkampius: „Legendum: *tibi praeda cedat, Maior an illa.*"

punctum ponendum post *audiendi* cum *Klotzio*, aliis. Extrema enim verba appositio sunt, quae quum contineat id, propter quod iuris dicundi sors laudatur, divelli plane nequit. Cicero pro *sorte*, quo vocabulo bis deinceps usus est, *provinciam* dixit; quod idem fecit c 8. §. 18. Praeterea de hoc appositionis genere, quo non ad unum vocabulum, sed ad sententiam aliquid additur, conferri potest Klotz. ad Cicer. Tusc. I, 43. p. 148, qui utinam plura de hac re exponere voluisset! Nam ne in praefat. quidem ad editionem orationum Cicer. Tom. I. p. LXIV aliud habet exemplum nisi illud ex Tuscul. disput., ubi ita legitur: „Cuius hoc dicto admoneor, ut aliquid etiam de humatione et sepultura dicendum existimem: *rem non difficilem*, his praesertim cognitis, quae de nihil sentiendo paulo ante dicta sunt.“ Apud Ruddim. inst. gramm. lat. II. p. 38 haec inveniuntur, Quinctil. I, 2 „Cogitet oratorem institui, *rem arduam*“, Virgil. Aen. I. praef. „Egressus silvis vicina coegi, Ut quamvis avido parerent arva colono, *Gratum opus agricolis.*“ Quos locos quum inter se comparaveris, duplex huius liberioris appositionis genus esse intelliges; alterum, in quo accusativo utuntur, alterum, in quo nominativo. Nam quod explicandi gratia additur, id et absolute, ut dicunt, poni potest, et ad praecedentis enuntiati verbum referri. Si absolute profertur, nominativo utuntur scriptores; contra accusativo. Graecis idem usus est; de quo nunc optime disseruit *Mehlhornius* in censura grammaticae Kühnerianae (Ann. r ..t. antiq. Darmst. 1837. IX. p. 876 sqq.), quem magnopere gaudeo simili certe ratione de hac re iudicasse. Etiam nobis duplici modo dicere licet, veluti ein deutlicher Beweis vel zum deutlichen Beweise. Sunt tamen loci, in quibus utrum genus appositionis statuendum sit, propter ambiguam formam possit dubitari. Ex his est Horatii locus et Virgilii, quandoquidem *grande certamen* et *gratum opus* et accusativi et nominativi haberi possunt. Verum in hac quoque re probanda est Mehlhornii sententia: quod forma incertum relinquatur, id satis destinari ipsa sententia. Quam si sequemur, in utro-

que loco nominativum esse censebimus. In eo igitur, quod cod. Lips. 3 habet: *grande certamen erit*, latet vestigium verae explicationis, quae est *quod grande certamen erit*.

Haec habui dicere de liberiore hoc genere appositionis; quod ne confundatur cum altero, quod voluerunt *Mitscherlichius, Braunhardus, Orellius,* apponam locos, quibus quale illud sit perspiciatur.

Ovid. Art. am. I, 125

Ducuntur raptae, genialis praeda, puellae

Horat. Epod. 5, 13

Ut haec trementi questus ore constitit
Insignibus raptis puer, —
Impube corpus, quale posset impia cet.

ibid. 6, 6

Nam qualis aut Molossus aut fulvus Lacon,
Amica vis pastoribus cet.

Ceterum de tota re conf. Kritz. ad Sall. Iug. c. 103, 1. p. 557.

Carm. III, 24, 55.

Nescit *equo* rudis
Haerere ingenuus puer.

Ad h. l. *Orellius* sic scripsit: „*haerere,* firmiter insidere equo eumque regere. Cic. pro Deiot. 10: Itaque Deiotarum cum plures in equum sustulissent, quod *haerere* in eo senex posset, admirari solebamus.“ *Moebius* in adnot. ad l. l. Ciceronis *haerere* iisdem verbis *firmiter insidere* interpretatur. Cfr. *Klotzius* in argum. orat. pro Deiot. T. I. p. 393 „und auch noch als Greis fest auf dem Pferde gesessen habe.“ Neque tamen, opinor, satis accurate. Continet enim hoc verbum non tantum, quantum ei tribuitur, sed hoc solum significat: *non decidere equo, non deiici;* atque inter hoc et illud magnum quidem interest discrimen. Qui *firmiter* insidet equo et, quod rem magnopere auget, eum regit, is equitandi artis est peritissimus; qui tantum valet, ut forti equo non decidat, non item. Hoc si sciat puer, satis est; illud equitis est perfecti. At, inquit, unde

hanc de verbo *haerere equo* vel *in equo* sententiam comprobabis? Proferam testimonia. Primum illum locum Ciceronis paulo attentius vellem considerassent Viri Docti; quod ut hic possit fieri, integrum apponam: „Quibus ille studiis ab ineunte aetate se imbuerat, non saltandi, sed bene ut armis, *optime ut equis uteretur; ea tamen illum cuncta* iam *aetate exacta defecerant*. Ita Deiotarum cum plures in equum sustulissent, quod *haerere senex in eo posset*, admirari solebamus.“ In quo animadverte, quaeso, haec inferiora verba *haerere . . . posset* contra superiora illa poni *optime . . . uteretur*. Ex quo intelligitur, Deiotarum, qui adolescens equis usus esset optime, etiam senem propter continuam exercitationem tantum eius artis retinuisse, ut quum vires defecissent, tamen non curru, sed equo veheretur. Nimia igitur laus est, quae Deiotaro ab illis interpretibus tribuitur. Deinde multum ad meam sententiam probandam conferre mihi videtur Ovidii locus, quod sciam, nondum comparatus. Est autem Metam. IV, 26

Quique senex ferula titubantes ebrius artus
Sustinet et pando *non fortiter haeret asello.*

cui simillimus est cum sententia tum verbis alter locus de art. am. I, 543

Ebrius ecce senex pando Silenus asello
Vix sedet et pressas continet arcte iubas.

Quos locos si comparaveris, videbis certe eundem exhibere intellectum *et pando non fortiter haeret asello* et *pando asello vix sedet. Non fortiter* autem quid aliud est quam *vix?* Unde fit, ut *haerere* nihil sit amplius, quam *sedere*, neque quidquam habeat hoc verbum firmitatis vel fortitudinis. Quid, quod ipsius Horatii locus apposite conferri potest? qui est Sat. I, 3, 32 „et male laxus In pede calceus haeret“, ad q. v. *Heindorfius* bene vidit, non debere *male* adv. turbato verborum ordine ab adi. *laxus* segregari. *Braunhardo* imposuit Acronis auctoritas. Sed ne plura. Nam *haerere* verbum ubi alias etiam legatur, ibi non tam firmitatem significare quam negantem habere notionem, id ideo dico, ne quis contra me afferat alios

locos apud Horatium aut quales collegit Kritz. ad Sall. Iug. 28, 1.

Carm. III, 29, 6.

Eripe te morae;
Ne semper udum Tibur et Aesulae
Declive contempleris arvum cet.

Quod in bona parte codicum legitur *nec*, id ab *Orellio*, cuius optimus et antiquissimus codex Bernensis *(B.)* illis accedit, inter verba poetae receptum non esse valde miror. Asyndeton enim hoc certe loco nescio quid habet ingrati ac paene duri. Neque quod *nec* cum coniunctivo, qui ipse est imperativi loco, coniunctum habebimus, dubitationis potest causam praebere. Id haec ostendunt exempla:

Hor. carm. I, 9, 15

Nec dulces amores
Sperne puer neque tu choreas.

Id. carm. I, 11, 3

Nec Babylonios Tentaris numeros.

Propert. IV, 6, 47

Nec te . . . . terreat.

Hor. carm. III, 7, 29

Prima nocte domum claude *neque* in vias
Sub cantu querulae *despice* tibiae cet.

Ovid. Heroid. 16, 11

Parce, precor, fasso: *nec* vultu cetera duro
Perlege, sed formae conveniente tuae.

ad q. l. Vir doctus in Ann. litt. antiq. Darmst. 1837. X p. 981 hos attulit:

Ovid. Met. I, 462

Tu face nescio quos esto contentus amores
Irritare tua: *nec* laudes assere nostras.

Virg. Ge. II, 96

Nec cellis ideo contende Falernis.

Cf. Zumpt. gramm. §. 585 adnot. (edit. 7mae), qui duo habet alia exempla. Quare etiamsi saepe scribarum errore *ne* in *nec* depravatum esse affirmet *Klotzius* ad Cic. Tusc.

Disp. II, 15, p. 214 (cf. Bentlei. ad Horat. Sat. II, 3, 262.), tamen hoc loco contrariam corruptionis rationem esse credo. Conf. etiam adnotationes Zumptii ad gramm. §. 529 et Kritzii ad Sall. Cat. c. 34, 3. p. 158.

Itaque vereor, ut recte *I. H. Vossius* gloss. p. 255 iudicaverit, quum Hor. art. poet. 339 *nec . . . poscat* in *ne* mutandum esse censeret; quamquam fatendum est, asyndeton non tam alienum videri ab huius loci natura, in quo singula praecepta sine verborum vinculis a poeta edita videmus.

Epod. 2, 23.

Libet iacere modo sub antiqua ilice
Modo in *tenaci gramine.*

Acronem, qui *tenax gramen* inde appellatum dicit „quod terram radicibus stringat et cespite“ *Doeringus* et *Braunhardus* secuti sunt. *Mitscherlichius* „gramen, inquit, *tenax* densitate sua, densum; vel, quod recens actis radicibus terrae firmiter adhaeret, novum, viridissimum. Illud tamen praeferam. Longius petitum videtur, quod Torrentius affert: quod recubantem virore suo oblectat ac detinet. Sanadoni explicatio: quod vestigia impressa servat, minus suavem infert ideam.“ *Orellius* contra eos, quibus Acronis interpretatio probata est, optime monet neminem, qui humi se sternat, prius an gramen facile evelli possit periculum facere; et ideo aliam rationem ineundam esse ratus, quod propter densitatem non statim cedens, sed sese aliquantulum sustinens eo ipso molliorem cubanti veluti torum praebeat, *tenax* appellari gramen defendit; neque procul abesse, quod Latini alibi *lentum,* nos elastisch vocemus. Verumtamen utinam Viro Docto unum etiam locum ad comprobandam suam explicationem idoneum afferre placuisset! Movet suspicionem insolens ea voc. *tenax* significatio; et licebit quidem dubitare, quamdiu similium locorum auctoritas non accesserit. Acquiescendum igitur erit in vulgari non loci intellectu, sed vocabuli

significatione. Tenacia enim ut omnino ea sunt, quae quod contigerunt continuo arripiunt neque remittunt vel nolunt certe remittere, ita gramen propter eam rem *tenax* mihi videtur esse, quod euntibus impedimentum est procedendi, quod pedes quasi tenet. Ita herbae tenaces saepius appellantur, quae propter asperitatem corticis aut foliorum aliis plantis facile adhaerent. Veluti *tenax hedera* apud Catullum, carm. nupt. 60. v. 34; tum Ovid. ex Pont. II, 1, 14 „mixta tenax segeti crescere lappa solet.“ Plin. XXVII, 5 „herba asperitate etiam vestium tenaci.“ Pari modo gramen propter altitudinem tenax est, quod tum demum pedes non sinit facile proferri. Quo autem altius est gramen, eo mollius stratum, in quo quis bene possit cubare. Neque debuit Horatius ut poeta addere genitivum *pedum.* Et tamen, si dubitas, lege sis hos locos: Tacit. Ann. I, 63 „cetera limosa tenacia gravi caeno aut rivis incerta erant;“ quocum conferatur ibid. c. 64 „ut haesere coeno fossisque impedimenta.“ Liquet, *tenacia* esse *loca*, quae propter altitudinem coeni festinantium gradus tardant. Neque est dissimile, quod legitur apud Senecam, Herc. fur. 678

„Gradumque retro flectere haud unquam sinunt
Umbrae *tenaces.*“